

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXVI.

ЛЮТИЙ — 1975 — FEBRUARY

Ч. 301

НОВІ ДНІ

NOWI DNI

УНИВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЛЕЖ:

Д. В. Кислиця (головний редактор),
О. Г. Коновал, П. І. Маляр,
Роман Рахманний.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів

Австралія — 4.50 австралійських доларів

Франція — 25 франків

Англія — 1.75 фунта

Всі інші країни Європи, Венесуеля — 5.00 дол.

Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

в Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

в Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

на Чікаро і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, U.S.A.

на Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116,
U.S.A.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки — портрет
Олександра Петровича Довженка. Худ. П.
Вільямс.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

До 80-ліття О. П. Довженка	1
Б. Коваленко — Чужині	2
М. Підріз — Австралійський берег	2
Ю. Шевельов — "Мойсей" І. Франка	3
С. Самсоненко — Провісник нового життя	8
І. Крусь — Саботажники	10
Н. Махно — Кухоль води, будь ласка!	11
Г. Гагарин — Світові досягнення українських учених...	13
В. Чапленко — Українські назви місяців	18
Г. О. Діброва — Афоризми	20
О. М. Кекух — Засновник наукового садівництва	21
П. Форманюк — "Камікадзе падає сам" А. Юрініяка	24
Ол. Терпкій — Обережно — куховар іде	26
А. Качор — Нове джерело до української богословської науки	28
А. Скоропостижна — Не переїдайте!	30
Читачі пишуть тощо	31

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Л. Новицька, Німеччина	\$19.00
Ол. Филипович, Міннеаполіс, США	8.50
М. І. Мандрика, Вінніпег, Канада	8.50
Галина Кузьмич, Австралія	8.50
Іван Носовенко, Бруклін, Канада	7.00
Валентин Курилів, Етобіко, Канада	5.50
Ів. Михайловський, Монреал, Канада	5.50
М. Підлісний, Торонто, Канада	5.00
Яків В'юн, Чікаго, США	5.00
І. Даниленко, Сомердейл, США	4.00
Прот. Е. Чижів, Лашін, Канада	3.50
А. Соколів, Ст. Кетерінс, Канада	3.50
Д-р О. Н. Филипович, Міннеаполіс, США	3.50
Вас. Пономаренко, Клівленд, США	3.50
Антоніна Мискевич, Кентон, США	3.50
Віра Решетник, Денвер, США	3.50
Іван Федчишин, Детройт, США	3.50
В. Андревський, Бронкс, США	3.50
В. Мошинський, Денвер, США	3.50
Проф. О. Архимович, Розендейл, США	3.50
В. Колькін, Гамильтон, Канада	3.50
Григорій Сидорець, Трентон, США	3.50
Зінаїда Лазуренко, Грос Пойнт Будс, США	3.50
В. Євтушка, Ошава, Канада	3.50
Ілько Вишнівський, Тандер Бей, Канада	3.50
А. Дрегер, Принц Джордж, Канада	3.50
Дм. Пелих, Едмонтон, Канада	3.50
Я. Маслівець, Торонто, Канада	3.50
О. Радкевич, Торонто, Канада	3.50
Ів. Холодняк, Клівленд, США	2.50
Панас Дильовський, Рочестер, США	2.00
Вас. Гвоздецький, Солт Лейк Сіті, США	2.00

(Продовження на 3 ст. обкл.)

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

НА ВІДЗНАЧЕННЯ 80-ЛІТТЯ ВЕЛИКОГО КІНОРЕЖИСЕРА І ПИСЬМЕННИКА О. П. ДОВЖЕНКА

(12. 9. 1894 — 25. 11. 1956*)

ЗНАМЕННІ ДОВЖЕНКОВІ ВИСЛОВИ

Життя таке коротке. Поспішайте творити добро

Лист до сестри. Жовтень 1952 р.

Світе мій, чому любов до свого народу є націоналізм? В чім його злочин? Які нелюди придумали отсе-от знущання над життям людським?

Щоденник. 19. I. 1944.

Товаришу мій Сталін, коли б Ви були навіть богом, я й тоді не повірив би Вам, що я націоналіст, якого треба плямувати й тримати в чорнім тілі. Коли немає ненависті принципової, і зневаги нема, і недоброзичливості ні до одного народу в світі, ні до його долі, ні до його щастя, ні гідності чи добробуту, — невже любов до свого народу є націоналізм? Чи націоналізм — у непотурannі глупоті людей чиновних, холодних діляг, чи в невмінні художника стиснути слози, коли народу боляче? Нашо обернули Ви мое життя на муку? Для чого одняли в мене радість? Розтоптали чоботом мое ім'я?

Щоденник, 2. VII. 1945 р.

III

СІЧ ЗАПОРОЗЬКА

Я на острові. Переді мною Запорозька Січ проти Капулівки. Проти могили Сірка. Верби, тополі, грушки, берест. Так, як дома. Річка Підпільна у пісках, і Павлюк бистрий берег міс. Шелестить пожовкле листя, човен пливе до мене. Тут була колись гребля, якою їздили козаки. Сушилась великі неводи. Багато гадюк і ужів. На місці Січі хтось трохи копав, звичайно, що мож-

на викопати? Тут, як і скрізь, будувалися предки наші на піску. Дерев'яна була матеріальна культура і глинняна. Не мурували, руйнували чужі мури, не шити, а рвати кайдани ворожі судила їм історія. Нічого нема. Ніякого сліду. Тільки могила Сірка та кілька хрестів кам'яних.

Але до чого ж прекрасно в Капулівці! Яка річка Підпільна, і Павлюк, і Скарбна, які ліричні привілля! Човнів багато. Жінки пливуть човнами. Сиджу на березі біля човнів на тині. Хлюпачеться вода. Чути голоси і сміх з того берега.

...Мимоволі тут пригадуються старі часи дореволюційні. Ні одному негіднику з так званого українського панства і ні одному з потомків старшини чи поміщику, ні кому в голову дурну й убогу не прийшло поставити десь пам'ятник в старих місцях на спогад потомків, матеріалізувати свою думку в камені чи бронзі. Такі були й останні передреволюційні й "революційні" кооператори. Десь під копицями кашу варили та, випивши, співали п'яними голосами "старокозацьких пісень, сантиментально хлипаючи, зідхаючи. "Славних прадідів великих правнуки погані", бодай вас земля не прийняла. І бодай ви згинули безслідно. І таки зникли, і не осталося сліду од вашого нікчемного буття, од кволости й убогости, од жалюгідних ваших зідхань чи проклятого мовчання, перевертнів, як не оставили ви знаків пам'яті великої геройчної доби народу.

...Мое чи наше? Велике питання сучасного світу, великий знак доби, вже вирішилося на нашу користь — наше!

(Із записних книжок. Нотатки і матеріали до "Поеми про море", що друкувалися в ж. "Дніпро" ч. 6, 7, 1957).

* На кілька місяців спізнилися ми віддати належну шану великому САШКОВІ з нагоди його 80-ліття, а зинні в цьому тільки ми самі. Та не тільки в цьому винні — на ще більший жаль наш і великий сором: занадто мало ще всі ми знаємо про життю і творчу долю й недолю свого геніального сучасника не дослідили і не записали до народної пам'яті й сotoї долі з того, що треба знати і нам, і нападкам нашим про прометеївський дух Довженків — чим він жив і горів, що і як робив, що дуже хотів, але чому не міг зробити, від чого так рано згоріло його велике українське серце. До 100-ліття з дня народження О. П. Довженка маємо досить часу, щоб виконати бодай ту долю нашого національного обов'язку, яка ще під силу нам, — все, що знаємо про Олександра Довженка, зібрати й упорядкувати, зробити "знаки пам'яті" про великого сина нашого народу. Ще багато серед нас є тих, що особисто знали Олександра Довженка, і можуть, якщо захочуть, багато чим доповнити уже відоме про нього. Тоді з того світу не будуть доноситись докори й нам від Сашка за наші "жалюгідні зідхання" та за "прокляте мовчання". — Ред.

Ну, лев же все-таки проходив нашим берегом!
І десь коло Спаського вбили його стражники!

Тут над левом, думаю, пора поставити крапку і перейти до описання домашніх тварин, бо вже почувався яксь непевність в пері: вже прокидаються мої редактори в мені. Вони живуть навколо мене скрізь. Один за лівим вухом ззаду, другий під правою рукою, третій за столом, четвертий в ліжку — для нічних редакцій. Вони повні всі здорового глузду і ненавидять неясності. Іх мета — щоб я писав або так, як усі, або трохи краще чи трохи гірше від інших.

Там, де мое серце холоне, вони підігривають його; де я починаю палати в огні своїх пристрастей, вони розхолоджують мій мозок, аби чого не вийшло.

— Нехай, — кажу, — щось вийде. В моєму ділі треба, щоб вийшло. Благаю!

— Hi!

— Чому не написати, що, коли я був хлопчиком на Десні, мені хотілось, аби скрізь водилися леви і щоб дики птиці сідали мені на голову й на плечі не тільки в снах?

— Це неправдоподібно, і потім цього можуть не зрозуміти.

— Так я маленький був і ще не мав тоді здорового глузду. Я почував тоді, що воно може пригодитись.

— Для чого?

— Ну, може, для щастя.

— Викреслюєм. Адже лева можна було й не побачити, якщо це навіть взагалі не фантазія.

— Ой!.. Нізащо!..

— Спокійно. Його можна замінити чимсь більш співзвучним. Можна написати правдиво про коней. Були ж у вас коні?

— Мені про коней соромно писати.

— Чому?

— Вони були худі й некрасиві.

— Ну, тоді можна їх узагальнити якось.

— Іх не можна узагальнити. Вони були коростяви. Крім того, наші коні були невеселі.

— Ну й що з того?

А вони таки справді були невеселі, і тому перед тим, як їх описувати, згадаю краще я щось утішне, а далі вже до коней перейду.

(“Зачарована Десна”)

ПРОФЕСОРА В. КУБІЙОВИЧА ПЕРЕ- ОБРАНО НА ГОЛОВУ НТШ В ЕВРОПІ

Сарсель, Франція.—Загальними зборами НТШ в Європі, які відбулися 26 жовтня мин. року в Сарселе, знову переобрано професора Володимира Кубійовича на голову цього товариства в Європі. У зборах взяли участь 22 дійсні і звичайні члени, а від 21 члена були надіслані письмогі повноваження. НТШ в Європі складається з по-чесних (1), дійсних (24), членів-кореспондентів (4) та звичайних (51) членів, які живуть у Франції (30), Німеччині (21), Італії (11), Англії (7), Бельгії (4), Голландії (2), Швайцарії (2), і по одному в Норвегії та Марокко...

ЧУЖИНІ

О вітре мій, земляче чорнобривий,
Прилинь у чужину і приїсся:
Кленовий шепіт рідної діброви,
Шуміння голосіївських лісів.

Хай з'являться навіяні тобою.
Дніпро і гай, і правесни мої,
Тож там колись, ще зовсім молодою,
До болю полюбила ті краї.

О чужино, любить тебе, не можу,
Краса твоя, немов зів'яла віть,
Велика ти, та місця не знаходжу,
Добробут маю, та як сумно жити.

Усе в тобі тут серцю неналежне:
Сміх кукабари і небес блакить,
Та хто уперше полюбив безмежно,
У друге так не зможе полюбити.

Австралія, 1965 р.

М. ПІДРІЗ

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ БЕРЕГ

Неначе вміло сплетений вінок
Природи вічної, простягає навколо
У барвах зелені, у плетиві квіток
У квітчані пінисті береги.

Вузенькі пляжі смужкою піску
До моря туляться, на сонці загоряють.
Б'ючись об скелю сіру і слизьку,
Шумлива хвиля хвилю наганяє.

Розкішний край цей барвами природи,
В натурі й величі незайманий лежить,
І крик чайок ляга на срібну воду
І над берегом нескінчено бринить.

І пароплав, загрузши в небозвід,
Сплетінням щогли самотньо бовваніс —
У сотий рейд, в чужий далекий світ —
Іде у вир примхливої стихії.

Повітря чисте подихом морським,
Як лік цілющий, сили наливає —
І сонце променем південним, золотим,
Теплом і ніжністю голубить,ogrivaє.

“МОЙСЕЙ” ІВАНА ФРАНКА*)

ВПРОВІДНЕ: ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО ПОЕМУ

“Мойсей” датований січнем-липнем 1905 року. Після кількох хвиль переслідувань і бойкотів і гіркої самоти письменник досяг суспільного визнання. Його родинне життя було ледве прикритою руїною. Невблаганна хвороба, що показалася десь 1896 року і звела письменника в труну 1916 року, змушувала тримати рахунок з життям у стані кожночасної готовості бути закритим.

Історики літератури перетрусили світову літературу, шукавши “Мойсесів” прототипа або впливів на “Мойсея”. Яким Ярема говорив про схожість і розбіжність з “Ангеллі” Ю. Словачького (1912). Андрій Музичка про Мілтонові поеми (1927). Леонид Білецький про Альфреда де Віні (1929), Костянтин Чехович про “Бар Кохбу” Я. Врхліцького і про Данте (1936-38). Згадувано Гердера, Петефі, Магера, К. Ф. Маєра (напр., Олександер Білецький, 1958). Притягано навіть твори, написані після Мойсея, 1906 року — драма “Мойсей” Карла Гавптмана, 1910 року — “По дорозі в казку” Олеся, 1914 року — “Мойсей безумний” Миколи Голубця (Каспрук, 1965). Спеціально порівнювано Франкову поему з єдиним перед тим написаним українським твором на ту ж тему, “Мойсесем” Корнила Устияновича (1891). Висновок простий: твір Франка наскрізь оригінальний. Ключів до нього слід шукати у Франкові і в самій поемі, не поза ними.

Франкознавці перетрусили всі твори Франкові, щоб знайти, відколи письменника зацікавив образ Мойсея. Наслідки були плідні: образ раз-по-раз повертається до його творця перед тим, як знайшов своє завершення в поемі 1905 року. З названим ім’ям Мойсея або з посутнім посиланням на нього образ непокоїв Франка вже 1875 року в “Петріях і Довбущуках”; виринув у поезії “Я буду жити, бо я хочу жити” 1880 року, “Ex nihilo” (1885), “Заповіті Якова” і “По-людські” в складі “Жидівських мелодій” 1889 року; майнув навіть у такому, здавалося б, далекому творі, як “Ліс Микита” (1896), і в “Перехресних стежках” (1900) і в “Похороні” (1897); став темою поезії “Серцем молився Мойсей” у “Моєму ізмарагді” (1898); з’явився нарешті в кількох творах, писаних більш-менш одночасно з “Мойсесем”, коло 1905 року: “Поете, тям” (“Із книги Кааф”), “Було се три дні перед моїм шлюбом” (“На старі теми”), “Сойчине крило”. Встановили це головне Леонид Білецький і Чехович. Радянські франко-знавці повторили, напр., Юрій Кобилич, Арсен Каспрук, Олександер Білецький, А. Скоць (не посилаючися на своїх попередників), додавши кілька нових позицій. Висновок: постійний інтерес Франка до образу Мойсея незаперечний.

Можна думати, що задум поеми виношувався багато років, щонайменше від кінця дев’ятдесятих років, часу, коли образ особливо переслідував Франка. Тема вабила і мучила. Чому?

Біографічна паралеля Франка, перед лицем смерти, в безнастаних конфліктах з галицькою суспільністю, то загострених, то погано прихованих, і Мойсея, людини, що знала, де земля обітана, кликала й вела до неї, була цікована і покинена своїм народом і була рокована вмерти, не ввійшовши до краю майбутнього, на порозі його, — виразна. Сучасники й наступники гостро відчуваючи конфлікт Франка з громадою. “В “Мойсею”, писав Ярема, обвинувачено тяжко все українське громадянство”. Павло Филипович цитував Франків вірш 1895 року “Три долі”:

Той зарід сили, що іскриться в тобі, —
Ні, ти не розів’еш його як слід.
Без вправ, без змагань, наче в гробі,
Його задусить твій бездарний рід.

У статті “Отвертий лист до галицької української молодіжі”, написаній тоді ж, коли й “Мойсей”, Франко закидав своїм землякам “неточність, балакучість та пустомельство, брак характерності, індиферентність та моральну грубощірість, байдужність до важких загальних справ, а завзятість у дрібницях, пусту амбітність та брак самокритики”. Ще в пам’ятку були заявлені Франка 1896 року: “Nie kocham rusinów” і “Nawet Rusi naszej nie kocham”.

Але Франко не написав автобіографії або мемуарів, не написав твору на місцеву тему. Значить, він хотів абстрагувати, узагальнити болючу тему, позбавити її часового і обмеженого, розкрити загально-людські аспекти її. Поема значує поза автобіографічністю, автобіографічність її заперечена або сублімована.

Ці аспекти відчитувано по-різному. “Конфлікт між національними почуваннями людини а скептичними міркуваннями людського інтелекту” вбачав у поемі її перший інтерпретатор Ярема. “Проблему проводу нації” і розв’язання проблеми “у змислі ідеалізму і націоналізму” знайшов Чехович. За Кобиличем поема написана про “взаємини між героєм і народом”, Каспрук уздрівас “проблему народу і вождя”. Усі радянські франко-знавці як один хочуть бачити в поемі реакцію автора на революцію 1905 року: “Ідейним поштовхом до написання поеми “Мойсей” були для Франка революційні події в Росії і на Україні 1905 р.”, — у формулюванні Каспрука. Правди

*) Друкується з книжки: Іван Франко. МОЙСЕЙ, УВАН у США, Нью-Йорк, 1968.

ради треба сказати, що і це твердження знайшло свій перший вияв у Яреми (ст. 17). Осторонь стоїть суд Миколи Зерова. Для нього "Мойсей" — це "поема сумніву, але сумніву подоланого".

Це не всі інтерпретації, але тільки головні. Але цього вистачає, щоб прочитати поему власними очима і вибрати одне тлумачення з запропонованих або відкинути всі й виробити своє. Отже, пе-регорнім сторінку, — (тут автор цієї статті має на увазі — самий текст поеми "Мойсей" у книзі з якої й передруковуємо тільки статтю, поділену на дві частини — оцю першу, або "Впровідне", і ту другу, що в книзі подана після тексту поеми. — РЕД).

II

ПОЗА МЕЖІ МОЖЛИВОГО

Другий "заповіт" української літератури

Тепер ми пройшли через випробовання й насолоду твору, і можна спробувати здати собі звіт з того, що ми прочитали.

Кожна інтерпретація літературного твору випливає — а часом вибуває — з зустрічі письменника і читача. У кожній є щось принесене читачем. Так і те, що йде далі, — писане рукою і серцем одного читача, хоч він намагався вчитатися в твір більше, аніж вчитати себе в нього.

Наголовок цьому писанню взято з Франка, з зміною одного закінчення. 1900 року він оголосив статтю під назвою "Поза межами можливого". Це була стаття про "ідеал національної самостійності" і про досяжність того, що здається по-зірно недосяжним. Про потребу йти за межі можливого. Щодо піднаголовка, то про нього в кінці цього слова.

Франко сам писав про свою поему, що в ній "показано загострення конфлікту між пророком і народом аж до цілковитого розриву, а в дальшому розвитку дії через шерег спокус і об'явлень до безпосереднього стикання й з'єднання людини з найвищою істотою Єговою. Люди звуть це смертю". Читач не конче і не завжди мусить вірити авторові. Зокрема ці слова взяті з передмови Франка до польського перекладу "Мойсея", написаної 1913 року, вісім років після праці над поемою, а Франко часто міняв свої погляди. Але поет має право бути власним критиком, і варт вслухатися в його голос.

Насамперед впадає в око, що поет нічого не сказав про зв'язок поеми з революцією 1905 року. Зробити це було легко, бо згадано в передмові, що твір постав 1905 року, але й тільки. Ні словечка не впало про політичні події тих місяців. Але маємо не тільки свідчення мозчанням. Є у Франка стаття на тему революції, і ми знаємо, як Франко її оцінював. Це його "Отвертій лист до гал. української молодіжі", вже цитований. Франко вітає революцію, "якої результатом мусить бути повний перестрій зразу державного, а далі й громадського, соціального порядку Росії, а в тім комплексі й України" (Літературно-

науковий вісник, XXX, ст. 11: квітень 1905). Але він вітає події з погляду нових можливостей для української національної справи: "Велика доба для нашої нації почнеться з хзилею, коли в Росії упаде абсолютизм" (12). За Франком, "капітал і інтелігенція" нададуть нового обличчя Росії, ліберали прийдуть до влади, яким "вистарчить замість самодержавної особи поставити самодержавну ідею — нероздільноти й єдності Росії, непорушності російського великороджавного становища" (13). Користь від революції тільки та, що вона створить умови для праці над вирішальним завданням — "витворити з величезної етнічної маси українського народу — українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя" (14). Це в наслідок цих процесів боротьба українського народу "розростеться до розмірів боротьби всеукраїнського національного почуття з винародовляючими претенсіями "державної" великоруської нації" (16). Отже, для Франка події 1905 року — пролог, але не до Жовтневої революції, а до загострення змагання за унезалежнення України. Це далеко не переддень до вступу в землю обітовану, а тільки один з етапів довгої мандрівки, етап перешкіування й перевозбреєння. Коротко: "Мойсей" — річ далеко значущіша, ніж революція 1905 року в оцінці Франка. Поема Франка — не коментар до політичних подій дня і не емоційний відрух на них Зрештою, вже сам час, протягом якого Франко виношував образ і тему "Мойсея", говорять відразу, що поза випадковим збігом у часі поема і революція не мають нічого спільного. Ключ до поеми — в поемі, а не в газетних повідомленнях тих днів, коли поему писано.

Є дві дії в "Мойсеї" — зовнішня і внутрішня. Особи першої — Мойсей, Авірон, Даган, колективний образ гебреїв і колективний образ дітей гебрейських; в останній пісні, над трупами всіх головних дійових осіб, як Фортінbras у "Гамлеті", з'являється носій світла й справедлигості Єгоша. Друга, внутрішня дія точиться в душі Мойсеєвій. Її учасники — Мойсей, Азазель, Єгова. Котра з двох дій важливіша?

Богдан Лепкий у своїх спогадах про зустрічі з Франком оповідає, як мемуаристів батько захоплювався "Мойсеєм" Корнила Устияновича: "Прийшла черга на Устияновичевого "Мойсея", на образ і на вірш. Батько процитував: "Мертв очам, німа для уха, жене від себе жизні духа" і т. д.

— Неваже воно не гарне, не поетичне й не сильне? — питався батько.

— Гарне, та не глибоке, — відповів Франко. — Устиянович пише й малює поверху, нічого з глибин душі Мойсея не добуває, не розуміє його трагізму."

Присуд Франка виразний: найцікавіше, найважливіше в Мойсеєві — його внутрішній конфлікт і так побудована Франкова поема. Поема відкривається образами розладу між гебреями й Мойсеєм. Але цей конфлікт відбувся в минулому. Автор не показує його перебігу, ані не знаємо тк

давно це сталося. Це — тло. Ба більше, з двох протагоністів один — народ гебрейський власне в конфлікті не діє. Він або слухняно йде за своїми ватажками Авіроном і Датаном, або мовчить. Навіть симпатії його не визначені остаточно. Під час наруги над Мойсеєм іде по народові "клекіт глухий, мов у градовій хмарі", і годі сказати, що той клекіт означає. Як у Пушкіновому "Борисі Годунові" народ є протагоніст драми не тим, що діє, а тим, що безмовний. (Десь перед 1914 роком Франко переклав "Бориса"). Активно виступають проти Мойсея Авірон і Датан.

Програма Мойсея місійна. Він певний, що гебрейський народ має спеціальне послання від Бога. В його, народу, душу поклав серцевидець Єгова свій скарб, покликання гебреїв — "спіт словононити від мук і роздору і жаху", "статися гіллю землі", їх призначення — стати "будучим царем світу", дарма що, а може тому що сьогодні народ цей —

Між премудрими він не мудрець,
У війні не вояовник,
У батьківщині своїй він гість
І всесвітній кочовник (VI).

Притча про дерева, в якій не носій волі в самоті кедр, солодощів життя пальма, краси рожа, господаровитості дуб, журби береза, а символ приниженості й служби іншим терен стає королем рослинного світу, могла б бути тлумачена як алегорія на тему громадського служіння особи громаді; але ця притча теж розшифрована Мойсеєм месіяністично: найзанедбаніший і найупослідженіший народ несе в собі Божий заповіт і відслонить світло людству.

Народ з такою місією не має права на спокій і мир. Його існування має бути безнастанна жертва і змагання. Не сьогодні, а завтра. Не близька, а далека мета. Вічний рух і перемога через смерть. Тільки так можна вберегти Боже послання, інакше його підхопить інша нація, першою добіжить мети, — і Господь передасть їй царський вінець і безмір слави.

Але гебреї стомилися і прагнути миру й спочиву. Навіщо нищити себе в пошуках далекої й недосяжної мети, — вчить їх Авірон. Добробут зараз і тут, ось його програма (Пісня VII). Датан іде ще далі. Він заперечує всякий рух. Краще бути живими в пустелі, ніж убитими в борні. Краще лишатися рабами в Єгипті, ніж гинути в мандрах до кращої землі й щасливішого життя (Пісня VIII).

Це могло б бути конфліктом революціонізму і опортунізму. Але місце цього конфлікту в поемі цілком підрядне. З двадцятьох пісень поеми йому віддано дві, і, що важливіше, конфлікт нечайно перенесено в душу Мойсея, так ніби Авірон і Датан були тільки голосами сумління пророкового, голосами, почутими в час передсмертного звіту собі і Богові. Ізоляція і самота обстувають душу в її дорозі "ночі й пітьмі на стрічку":

Обгорнула мене самота.
Як те море безкрає (XII).

ПРОГОЛОШЕННЯ ПРЕЗИДІЇ СЕКРЕТАРІАТУ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

На підставі ухвали Генеральної Асамблей ООН, якою проголошено 1975 рік Міжнародним роком жінки, та бажаючи відзначити дев'ятдесят років діяльності організації українського жіноцтва, Президія Секретаріату СКВУ оголосила 1975 рік — Роком Української Жінки.

Президія Секретаріату СКВУ закликає всіх українців поза Україною належно вшанувати діячок українського жіночого руху: Наталію Кобинську, Олену Доброграєву, Уляну Кравченко, Ольгу Кобилянську, Олену Пчілку, Софію Русову, Олену Кисілевську та інших.

Далі у відозві сказано (дослівно, але мову виправили — Ред.):

"Закликаємо українське жіноцтво у вільному світі: 1) Посилити в 1975 році заходи, щоб усі національно свідомі українські жінки вступили до наших жіночих організацій; 2) Підсилити рух на оборону невинно засуджених і переслідуваних українських жінок в Україні, СССР та його супутніх країнах; 3) взяти участь у міжнародних маніфестаціях, що відбуватимуться заходами Організації Об'єднаних Націй чи поодиноких країн, і з'ясовувати там поставу українського жіноцтва до сучасних подій у світі, а зокрема в поневоленні Україні; 4) наполегливо продовжувати прашу в українській родині, серед української дітвори і молоді, в наших церквах і громадських організаціях, борючись у них за українську духовість та дбаючи про їхню відпорність усім шкідливим впливам нашого оточення та віддаленості від українського материка". (Під відозвою дата — 24 грудня 1974 р.).

Це з безкрайої ночі самоти-пустелі вириває голос темного демона пустелі (XIII), темного демона од чаю (XVI) — Азазеля. Він є свідок і обвинувач в останньому суді Мойсея над самим собою. Але суддею лишається сам Мойсей. Три спокуси Азазелеві проходить він. І падає у третій.

Перше обвинувачення — в тому, що Мойсей дурив людей і себе, казавши їм і собі, що кликає їх на жертви безмежні з любові до них і в Божому дорученні. Чи не було це актом найвищої гордості, а не любові або, якщо любові, то до себе? Чи був це Божий вогонь, а чи вогонь, розпалений самим у завзятому серці?

Чи новим фараоном для них.
І ще тяжчим не був ти,
Бо в їх душу контролем своїм,
В їх сумління сягнув ти?

— — — — —

Легко власний свій забаг податъ
За веління Егови (XIV).

Азазель красномовніший і переконливіший від Авірона, і пазурі його докорів роздирають до кі-

сток м'ясо душі Мойсеєвої, але в суті речі це ж аргументи Авірона: не поривай народ до далекої мети, не жадай від нього жертв за жертвами, дай йому жити в спокої і брати з життя стільки, скільки воно дає для задоволення. Перша спокуся Азазеля — це спокуса Авірона. З погляду реалістичного — це повторення в посиленій формі того, що чув Мойсей від Авірона в свідомості Мойсея. З погляду внутрішньої драми, що їй присвячено поему, і Авірон — тільки голос у свідомості пророка. Сила Авірона — не в його впливі на гебреїв, а в тому, що він укорінений у самій душі Мойсея.

І тоді приходить друга спокуса Азазелева. Вона пестить, як мати, і, як мати, вона хотіла б, щоб її син лишився навіки в хаті свого дитинства. Пощо ті світові рухи, пощо змагання? Берімо теплі принади домашнього вогнища, інтимного щастя. Ходи історії не змінити, все наперед визначене, борня людська безглуздада й не веле до мети, вона недосяжна, як сонце для сліпого Оріона. Датан у своєму примітивізмі не спромітиться на філософське обґрунтування своєї тези про збереження кожночасного *status quo*, але в суті речі Азазель з другої спокуси обґрунтовує й поглиблює те, що проповідував Датан. Як давніше Авірон, тепер Датан знаходить своє друге вмотивування — не тільки як ватажок гебреїв, а і як голос у душі Мойсеєвій. І, як була подолана спокуса Азазеля-Авірона, так тепер переможена є відкінена спокуса Азазеля-Датана.

Тут приходить третя спокуса. Як і дві попередні, вона виходить з позицій здорового глузду в його запереченні пориву й шалу. Але тепер вона спирається на знання, на провидження, ґрунтоване на студіях історії. Так, гебреї здобудуть Палестину. Але вся історія тієї затисненої між горами зліденної країни складатиметься з безнестанних воєн і руїни, і що вона важить у долі світу? —

Ось гебрейське царство! Що сліз
Коштуватиме й крові!
А заважить у судбах землі,
Як та муха волови! (XVIII).

Що гірше: самостійність буде куплена ціною ненависті до інших богів і народів і ненависті від інших націй:

Та ненависть, найтяжча з усіх,
"Задля іншого бога".
Бач, як кублиться біля того
Храмового порога! (XVIII).

Осяйна мрія Мойсеєва про рай у своїй здобутій державі, купленій ціною лютих зрешень і страждань, обертається початком ще гірших зрешень і ще тяжчих страждань, з перспективою кінець-кінцем, руїни тієї держави й нового, ще ганебнішого й ще нестерпнішого рабства. Раю на землі нема й ніколи не буде. Жертви сучасного будуть помножені жертвами майбутнього. Тільки сліпі, як знову ж таки Оріон, не бачать цього. Але для знаючих наука історії недвозначна.

Характеристично: ці слова спершу були вкладені в уста Авірона (Варіант цей усунений Франком, тут поданий у додатках). Явно, Франко хотів спершу мати цілковиту паралелю між трьома спокусами Азазеля й трьома промовами Авірона-Датана. Але далі він забрав ці слова в Авірона. Це було вчинком мудrosti з багатьох поглядів. Поперше, Авірон зовсім не мусить бути таким завбачливим. Його напади на Мойсея йдуть від того, що зветься народним глуздом, а не від знання. Провидження майбутнього руйнувало б образ Авірона. Подруге, паралелізм діє сильніше тоді, коли він частковий і руйнується саме в ту хвилину, коли він міг би перейти в автобіатизм. Потрете, якби Азазель тільки повторював уже сказане перед тим, поема втратила б на динаміці. І, найголовніше, спокуси Азазелеві можуть увібрати в себе голоси, чуті Мойсеєм, але в суті речі голос Азазеля — це голос, один з голосів, душі самого Мойсея. Вершок трагедії Мойсея в тому, що це він і ніхто інший знає майбутнє, як би він перед тим, у патосі й інерції боротьби, не приховував від самого себе це знання*).

Франко був занадто тверезою людиною й позитивістом, щоб вірити в месіянізм націй. У статті "Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова" (1906) він із співчуттям і погодженням писав, що об'єкт його дослідження "був занадто твереза і скептична натура, щоб мав вірити в якісь надприродні місії поодиноких народів". Попри всі його місійні й месіянські промови перед народом, в які він вірив, коли говорив, і Мойсей в таємному підземеллі своєї душі зінав, що ці речі не існують в історії, перевіреній розумом. Вони по-кликані тільки почуттям і на посилу почуття. В хвилину кризи, перед лицем смерти замки до тих підземель душі ввали, двері розкрилися, знання вийшло назовіх. Тут, у цій третій і найстрашнішій спокусі Азазеля, Мойсей заламується і падає, переможений, зрікаючися Єгови:

І упав він лицем до землі:
"Одурив нас Єгова!" (XVIII).

Це кінець Мойсеєвого життя, бо заперечене, й поламане, й відкінене те, що тримало його серед живих, що було сенсом і метою його існування. Приходить смерть, приходить Єгова. Мойсей їдав би його в громі й бурі, але ні, він приходить після грому й бурі, в "леготі теплім". Шіному деталеві Франко надавав великої ваги. Він повторюється в "Сойчиному крилі", оповіданні, що писалося одночасно з "Мойсеєм", — його дата — лютий 1905 року: "Тямиш той чудовий уступ у Біблії: степом проходила буря, та в тій бурі не було Єгови. Гуркотів грім, та в громі не було Єгови. Свистів вітер, та в вітрі не було Єгови. Гуло землетрясіння, та в землетрясенню не було

*) Чехович хотів, щоб голос Азазеля був голосом Драгоманова. Це непрощене спрошення. Але воно може бути прийняте, якщо визнати, що Драгоманов жив у Франкові не зайдою з околу а одним з голосів душі поетової.

Єгови. Та коли прояснилося і засіяло сонце і повіяв легесенький легіт понад квітами — глянь, і в подуві того леготу був Єгова". Єгова приходить у лагідному леготі, бо він — це не тільки смерть, а і безустанний плин життя, якого смерть — тільки частина. Цим леготом, цією обіцянкою життя Мойсеєві в його дорозі до "пограничного муру смерти й життя" була зустріч з дітьми. Саме тому вона, хоч позірно не зв'язана з сюжетом, стала темою цілого окремого розділу (XI). Тут відбувається катарсис, акт очищення. З'ясовується, що Мойсеєве життя, хоч схиблене з погляду логіки історії, було цільне, було чесне, було героїчне і, головне, було доцільне. Так, Мойсей був "проводирем незрячим". Він кликав гебреїв до Палестини, яка сама в собі мало чого варта. Але безмірно вартісний був **порив** до неї, бо він творив духові цінності і творив передумози до творення їх у майбутньому. Раю нема, але рай є — у поступі, у русі, у творчості: "В тій боротьбі раз-у-раз гинуть мільйони людей, в ній на протягу звісної нам історії погибли тисячі і мільйони громад, племен і народів, лишаючи місце іншим, щасливішим. Власне, в тім, що в тій боротьбі удержануються сильніші, здібніші та тривкіші, лежить джерело людського поступу", — писав Франко в статті "Що таке поступ?" (1903). Або, словами Єгови з "Мойсея":

І будете ви свідки мені
З краю світа до краю,
Що лиши духа кормильців з усіх
Я собі вибираю.

— — — — —
Ось де вам вітчина осяйна,
З всіх найкраща частина!
Лиш дрібненький задаток її
Вам оця Палестина (XIX).

Історія веде людей не туди, куди вони наміряються, рухані "двома могутніми кондукторами" — голodom і любов'ю ("Що таке поступ?"). Ні народ, ні його пророк, "душа їх душі", завжди знаю таки "проводир незрячий", не знають, чи вони досягнуть своєї мети, а навіть коли досягнуть, що це справді означатиме. Але важить не це, а віра "в силу духа. І в день воскресний твоєго повстання". Вона бо творить духові вартості, робить людину людиною, націю нацією і дас зміст життю і сенс смерті.

Так умотивовується останній, двадцятий розділ поеми, поеми про подолані сумніви (Зебов), поеми, що є "конденсацією духовної енергії народу, його кращих прагнень, а разом з тим його сумнівів і вагань" (О. Білецький). Прокладається заснулий дух гебреїв, і ця мить творить люді геїв ізnomadів лінівих. Як гнилі тріски, розтоптані Авірон і Датан, а тим самим значить, і дух сумніву — пустелі — одчаю — Азазель. Палестина буде здобута. Але тисячу разів треба підкреслити: не в радості й запалі починається й

триває цей рух. Його перший вияв — безглуздий експрес жорстокості: непотрібний самосуд над Авіроном і Датаном. Його перший поштовх — туга, що ходить по голій горі. І ще раз повторить Франко про його рушій: "Голод духа і жах смоти і безодні старої", щоб закінчити поему катреном віри, тверезої в своєму знанні неминучого:

I підуть вони в безвість віків
Повні туги і жаху
Простувати в ході духові шлях —
I вмирати на шляху... (XX).

Повні туги і жаху... Безвість віків... Вмирати на шляху... Найменше в світі кінцівка "Мойсея" нагадує бездумний військовий марш, хвацьке биття в барабан, молодецьку пісню колони вояків, що маршує в захваті сліпоти на лінію смертохового фронту. Життя і дія і боротьба приймаються тут не в сліпоті віри, а радше віра росте з зображення людського знання і, будьмо одверті, людського незнання. Із знання й прийняття смерті, того — і єдиного — злиття з Єговою, росте любов до життя:

Bo життя — се клейнод, хіба ж є
Що дорожче від нього? (XI).

Ярема не міг зрозуміти, чому Франко не заперечив логіки третьої спокуси Азазеля — про нищість Палестини і про марність історії, і не міг скопити, як погодити це з байдорими терцинами прологу, що кліче український народ на здобуття своєї власної батьківщини від Бескиду до Казказу. Але суперечність ця тільки уявна. Не можна відкинути спокуси Азазеля на фактичному ґрунті. Франко не був патріотом у сенсі географічному. В статті "Nieco o sobie samym" він писав про Україну: "Що мені в ній любити? Щоб любити її як географічне поняття, на це я завеликий ворог пустих фраз, дуже багато бачив світа, щоб я мав проголошувати, що ніде нема такої гарної природи, як на Русі", — це ж аргумент Азазеля про бідність Палестини. Не можна відкинути його історичного аргументу. Звичайно ж, здобуття самостійності не буде початком земного раю і кінцем усіх страждань, а тільки початком інших страждань. Заперечення цих тез Азазеля не в спростованні фактів, що він їх подає. Іхня логіка залізна. Спростовання в тому, що рух до поставленої мети дає зміст життю, приносить стільки щастя, скільки людина може мати, і творить ті духові цінності, в яких є сенс людського існування і які відкривають людині шлях до Єгови.

Але це заперечення Франко дав. Йому присвячений розділ XX. І хіба ж не йому присвячена й уся поема, що її Франко з слушною гордістю назвав своїм "скромним даром весільним" генієві українського народу і його будучині?

(Закінчення в наступному числі)

ПРОВІСНИК НОВОГО ЖИТТЯ

До 80-річчя з дня народження О. П. Довженка

У вересні 1974 р. минуло 80 р. з дня народження Олександра П. Довженка. Тут передруковуємо статтю — цінну й тим, що її написав кол. колега (учителювали разом) великого Довженка. — РЕД.

В житті часто так "буває": зустрінеш людину, разом з нею працюєш, поруч живеш, зовні вона має культурний вигляд, зі смаком одягається, вміє себе тримати в колективі, але в житті вона безбарвна. Розійдешся з нею і ніякого вона в тобі сліду по собі не залишить. І навпаки, зустрінешся навіть на короткий час з простою людиною. ніби й освіта в неї не висока, і одяг простенький, а в серці твоєму на все життя згадку залишить.

Таким був для мене і, мабуть, для всіх тих, хто зізнав його, Олександр Петрович Довженко, з яким мені пощастило зустрітись і познайомитися в селі Яреськах на Полтавщині, де він знімав свої прославлені кінофільми "Звенигора", "Іван". "Земля" і "Щорс". І не тому, що він видатний кінодіяч чи письменник, а тому, що він був звичайно людям, неперевершеним маїстом своєї справи, людиною, в якої слово не розходилося з ділом. Він поважав людей, і вони йому відповідали взаємністю. Пам'ятаю, як незмінний помічник О. П. Довженка в господарчій частині старожитель села Кость Тодійович Корсун хвалився своїм односельчанам:

"В душі Олександра Петровича, мабуть, є та-
кий магнет, що притягає до нього людину. Хто
хоч раз з ним зустрінеться, той усе життя буде
його пам'ятати". І це справді так.

Довженко дуже любив старих людей. любили його дідусі й бабусі. Він часто вів з ними за-
шевну розмову про минуле їх життя, розповідав
про майбутнє.

В місцевій середній школі доглядає ткілький садок найстаріший житель села Пилип Маркович Васильченко. Він настільки почав Довженка, що ранком ніколи не йшов додому, поки не побачить Олександра Петровича.

А Олександр Петрович завжди, ідучи на ро-
боту, побачивши діда, зніме свого солом'яного
капелюха, поклониться і скаже:

— Здоровенькі були, Пилипе Марковичу! Я
ваше здоров'ячко?

В О. П. Довженка з Пилипом Марковичем була особлива дружба. Вони, бувало, увечері за розмовами до пізньої ночі засиджувались під яблунями в садочку.

Пилип Маркович розповідав своїм сусідам, що коли він побачить і поговорить з Довженком, він життєрадісним і бадьорішим стає, настрій "прашає".

— Довженко був чудовою людиною. Він умів з людьми поводитися, — говорив мені Пилип Маркович, згадавши Довженка в день свого сто-річчя.

Скільки залишилось у пам'яті людей чудових пророчих слів і думок, висловлених у свій час Довженком. Якось ідучи на Бутову долину до Лисої гори на пошуки казкових місць для кіно-кадрів, по шишацькому шляху, ми зустріли валку — з півсотні запряжених у дерев'яні вози волів Великоперевізького колгоспу імені Шевченка. Вони везли хлібоздачу на станцію Яреськи. Довженко зупинився, подивився на волів, на їх погоничів і, подумавши, сказав:

— Який архаїзм, яка ще наша відсталість. А прийде ж час, колего (він часто мене так називав, адже я ми з ним обидва починали трудовий шлях з учительської роботи), коли волів, запряжених у дерев'яний віз, показуватимуть лише в музеях. І майбутні наші покоління дивитимуться на них, як на якесь надзвичайне диво.

На початку тридцятих років яреськівці об'єднались у колгосп. Довженко в ті часи знімав у тих місцях кінопоему "Земля", яка відображала боротьбу за передбудову сільського господарства на новий лад. Він пришивався до всього навколо-лишнього життя людей.

— Ми тоді робили все на полі руками. машин було дуже мало. — згадує стара колгоспниця Параска Андріївна Чубенко. — Ідемо, було, з поля гуртом, пісні співаємо, а Олександр Петрович дуже любив народні пісні. Стане, було, на вулиці коло Корніяшів, схилиться на тин і слухає, а потім підійде до дівчат і попросить:

— Заспівайте мені ще раз пісню "Ішли воли із діброзви, а очечки з поля". Ми співаємо, а він за нами підспівує.

О. П. Довженко був дуже спостережливою людиною, справжнім художником. Він у всьому, що для нас здавалося звичайним, природним явищем, бачив красу природи, примушував їх говорити.

Я не хочу, щоб мене зрозуміли читачі, що Довженко був "добрим дядечком" чи якимось чародієм. Ні. він був досить вимогливою, справедливою і розумною людиною.

Одного разу мистець знімав кадр для якогось кінофільму. Він цілий день працював над цим кадром коло громадського колодязя, тому що артистка, а це була, здається, молода ще тоді Юлія Солнцева, не могла виконати всіх режисерських вимог. Увечорі на дозвіллі я запитав Олександра Петровича, чому так довго знімали отої кадр коло колодязя. Бідолашна артистка просто змучила на пекучому сонці.

— Бачиш, колего, глядач повинен не лише любуватися в кінофільмі природою і красою артистки, а й вірити в справжність відображеного моменту події. А тому кожний рух, погляд, мініма виконавця ролі повинні відповідати почуттям тієї людини, яку грає артистка.

Олександр Петрович був справжнім художником життя. Він і мене навчив пришиватись до

людей, читати їхні думки, бачити красу природи і навколошнього життя.

Мені пригадується той час, коли я повернувся з Великої Вітчизняної війни в Яреські. Люди питали, чи не бачив я де на фронті Довженка. Чи то ж він живий, рідненький, — говорила Харитина Федорівна Корсун. А Ганна Іванівна Корсун з старенькими своїми сусідами розповіла цікаву народну легенду. Що нібито в час німецької окупації над Яреськами червонозоряні літаки листівки скидали, в яких писалось:

"Пролітав над вашим селом, заглядав у ваші темні віконця, але все село мовчало. Тримайтесь, це коріться ворогові, ми скоро повернемось". І всі вірили, що то пролітав над Яреськами Довженко.

Не лише ім'я Довженка живе в пам'яті яреськівців, вони увіковічили його на згадку майбутнім поколінням. Сільську вулицю Губівку, де знімалась "Земля", назвали вулицею Олександра Довженка. В старому парку під вітами вікових лип і берестів встановили пам'ятник улюбленному кіномистецеві, біля підніжжя якого ніколи не в'янутуть квіти. Їх вирощують не лише ті, хто знов його, а і йх нащадки.

На приміщенні старої школи встановлено меморіальну дошку з написом: "В цьому будинку з 1927 по 1937 рік працювала кіностудія Довженка". А над шишацьким шляхом розкинувся яблуневий сад, посаджений колгоспниками за порадою письменника, і називають його яреськівці Довженківським садом.

Як пам'ять і шана полтавців про видатного кіподіяча і письменника в музеї Довженка на Київській кіностудії його імені зберігається ювелейна художня керамічна таріль "Довженкова земля". виготовлена руками опішнянських гончарів під керівництвом молодого художника Петра Ганжі. А поруч гаптований полтавськими пionерами рушник "Довженкові — 75 років". Там же експонуються вишиванки яреськівських умільців, артистів Довженка: Марії Мацюці, Поліни Бойко і Ганни Корсун, вигаптувані ними в дар музею до 75-річчя з дня народження О. П. Довженка.

С. САМСОНЕНКО
заслужений учитель УРСР

"Молодь України", 11 вересня 1974

СЬОМИЙ ЗІЗД УРДП

У травні минулого року в Нью-Йорку відбувся пленум Центрального комітету Української революційно-демократичної партії (УРДП). На нім розглянено стан і перспективи українського національно-політичного життя на батьківщині й на еміграції. Пленум рішуче осудив репресії в Україні, як судові так і позакулісові, супроти широких верств українського населення — як нічим не віправдані, бож основна маса репресованих діяла в межах теперішніх радянських законів.

На цьому пленумі вирішено скликати черговий сьомий з'їзд УРДП на 24-25-26 травня 1975 року в місті Торонто, Канада. Шостий з'їзд УРДП відбувся в грудні 1970 року в Чікаго, США, на якому переобрано на голову УРДП Василя Ів. Гришка. Крайові комітети УРДП США, Канади, Англії, Австралії, Австрії, Німеччини та Бельгії вже розпочали інтенсивну підготову. У суботу 24 травня для широкого кола громадянства та делегатів від крайових комітетів УРДП буде доповідь голови УРДП Василя Ів. Гришка.

ДОТАЦІЇ ФЕДЕРАЛЬНОГО УРЯДУ НА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ В КАНАДІ

Об'єднання українських письменників "СЛОВО" в Канаді повідомляє, що в другій половині жовтня м.р. воно одержало від Дост. Джона Мурро, міністра праці і міністра, відповідального за багатокультурність, 2.500 дол. на видання антології канадської української поезії. Таку антологію вже віддавна підготовляє Яр Славутич; до редакційної колегії, крім упорядника, належать ще Олекса-Гай-Головко, Олег Зуєвський, Юрій Кліновий і Володимир Скорупський. Антологія повинна вийти з друку десь у червні 1975 року.

Канадське "СЛОВО" повідомляє також, що Відділ етнічних перекладів у системі багатокультурності затвердив переклад на англійську мову повісті "На твердій землі" Уласа Самчука, видатного нашого прозаїка, на що призначено 4.998 дол. З деякими скороченнями перекладе цю повість відомий український літературознавець і перекладач проф. Кость Г. Андрусишин, довголітній голова відділу слов'янознавства в Саскачеванському університеті. Цей переклад матиме свою велику вагу ще й тому, що в 1975 році українці в діаспорі святкуватимуть 70-річчя Уласа Самчука.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

САБОТАЖНИКИ

(Із щоденника остівки)

Спостерігаючи, як Галія Бурдун піклується "своїми дітьми", дівчата спочатку підсміхалися. Мовляв, не дивно: сирота змалку — оце вперше, аж у остівському тборі, обзавелась "сім'єю". А вона пестила їх, добираючи найніжніших слів, виспівувала їм колискових... Дітки швидко підростили, а ще швидше в кімнаті росла тривога: поки вони в колисці вигріваються біля печі — біди нема; а що буде, як постаршаються? Тепер сама дас їм раду, а тоді — усі табором не зарадимо... І ось настав час, коли Бурдунці сказали:

— Побавилася і — досить! Треба міру знати. Позбувайся своїх дітей! Як не маєш відваги подушити, то винеси на роздоріжжя й викинь...

— Ой діточки ж мої, мишеня-а-точка! — голосила Бурдунка. — Нема в світі правди та й не буде: кругом самі нелюди! Чи ж ви їхній хліб їли, чи їм хату перележали?...

Наголосивши, каже:

— Якщо вмирати — то під музику!

А ранком позапихала всіх у пазуху та й рушила на фабрику. Дорогою витягала по одному, поки всіх перебрала; голосила півголосом — прощалась, нашпітувала їм "завдання". Мовляв, їй мій хліб — від свого рота відривала, ради вас бігала по крамницях — молока просила, тепер відробляйте!... Не річками — морями ллється невинна кров, то краплі вашої нікто й не помітить... А вона може врятує багато людських: благословляю вас, діточки, на саботаж...

Як тільки котра з дівчат на роботі голосніше обзвивалась до своєї сусідки, то начальниця відразу й звертала увагу, показуючи очима вбік майстра. Та цього дня у 63-му цеху остівки працювали не розмовляючи. Як заворожені. Були такі зосереджені, що й цілий світ, здавалося, їх не обходив. Тишу розкрайав крик рудоволосої фройляйн. Вона, пополотніла, стояла на стільці й, кричучи не своїм голосом, тремтячи рукою показувала на стіл. Дівчата попідводили голови й здивовано дивилися то на неї, то водили очима за її рукою. Аж ось і вони побачили! Як н'здійметься крик та вереск! Спочатку, наслідуючи німкеню, почали й собі "втікати" на стільці, але швидко передумали — чкурунули із цеху. За ними погналися й дівчата від сусідніх столів. Прибіг майстер і всі його заступники. На допомогу покликали кількох полонених французів. І почалася гонитва. А воно, перелякане, бігало по столі, шукаючи якоїсь шпарки. Де не заховатися — туди відразу простягається незлічене число престрарних лап! Із двох волосатих, що скопили, вдається вихопитись і впасти на землю. Зривається й біжить попід столами...

Тільки тоді дівчата погодились вернутися в цех, коли їх запевнили, що небезпека минула. Поки вгамувалися, проминуло немало часу. А майстер бігав навколо — кудкудакав: треба ж якось надолужити прогаяний час, ми ж сьогодні стільки-то моторів мали передати в сусідні цехи! Раптом... Уже в іншому кінці цеху крик! Цього разу дівчата не роздумували — всіх як вітром видуло надвір!

— Скільки тих "саботажників" буде? — питали невтаємнічені. — Вісім? І де вона їх набрала?

У стружках одного з тих матраців, що нам недавно привезли. Марія й не знала, що спить не сама, зате Бурдунці на віддалі вчувався щоночі писк. І вона почала "принюхуватись", аж поки знайшла. Розпороли матрац, мати втекла, а Бурдунка її дітей собі забрала...

Після восьмої "бойової тривоги" всі заявили, що в цех не підуть. Раз були діти, то має бути десь і мати. І — що найстрашніше! — батько! Бурдунка й усі ті, що перетримували їх у кішечнях та пускали, кожна на своїм столі, запевняли майстра, що ніколи в житті мишей не бачили. Тільки з вірша, вивченого в школі, знають, що це — страшний звір, страшніший, ніж стовків. Прийшов інженер і сказав, щоб ішли додому. Покликано фабричну поліцію й наказано її зловити решту мишей та продезинфікувати цехи.

— От тобі й Бурдунка! — сміялися в тabori, — відкрила третій фронт!

УВАГА!

УВАГА!

УЖЕ НАДРУКОВАНА І ПРОДАЄТЬСЯ

УКРАЇНСЬКА МОВА

початкова граматика української мови ч. I
ІВАНА БЕРЕЖНОГО

Видання "Нових днів"

Цей підручник задовольнить потреби III-ї і IV-ї клас наших приватних шкіл. Замовлення приймає адміністрація "НОВИХ ДНІВ".

Ціна підручника — \$1.50. Школам — 30% знижки.

Частина II-а готовиться до друку.

КУХОЛЬ ВОДИ, БУДЬ ЛАСКА! . . .

Редакційна примітка. Друкуємо цей уривок із Махнової книги "Украинская революция", том 3, стор. 153-156, на прохання одного з наших читачів, який і переклав цей текст українською мовою. Читач наш мотивує свою пропозицію тим, що про Махна і Махновщину більше і краще знають ще й досі не-українці, ніж українці, а це свідчить, на його думку, про те, що ми самі в тому винні, бо ніби соромимось згадувати тіньові сторони зі свого недавнього минулого. Це, може, і правда. Знати Махна й махновщину годилось би нам трохи краще: і щоб менше нарікати, що "історія повторюється" у нас, і щоб бачити, як інші вміють бачити (напр. Солженицин), що різновиди розперезаної махновщини можуть бути властиві не тільки нам... і не підтакувати комусь тоді, коли слід перестерігати своїх співгромадян у якісь країні від демагогічної і небезпечної анархізації.

...Це було приблизно в другій половині листопада 1918 року. В селі Алієве, під ранок, після того як я пробув цілу ніч при операції ранених повстанців, знесилений і понервованій, я нарешті трохи відпочив, а потім вирішив скликати мітинг селян на сільській площі. Прийшовши на їхню сходку, я почав говорити про рабський стан селян під гнітом Гетьмана і його покровителів, німецько-австрійського юнкерства, запрошеного сюди й посадженого селянам на шию Центральною Радою.

Того дня в цьому селі була якраз отримана перша телефонограма з Олександрівська, якою сповіщалося "всіх, всіх, всіх" про те, що в Києві доконано переворот. Гетьмана Скоропадського позалено. Організувалася Українська Директорія під голозуванням Володимира Винниченка. Директорія проголосила амнестію всім політичним в'язням і т. д. й т. ін.

Пам'ятаю, з яким завзяттям один із громадян села, учитель за професією, читав цю телефонограму зібраним селянам. З патосом не обиякого сільського оратора й "щирого" українця, він опіля виголосив промову й запитав мене зненацька:

— Яку позицію ви, Батьку Махно, із своїми революційно-повстанськими силами займете супроти Української Директорії, на чолі якої, як вам тепер відомо, стала людина, що заслуговує не лише на пошану, а й на повне довір'я трудового народу?

Вістки про переворот у Києві мене особисто не пройняли. Він мені видавався тим самим політичним шантажем, що його я бачив шість місяців тому, коли Павла Скоропадського робили Гетьманом.

Але питання, що його зформулював учитель, ударило мене, як обухом. У цьому малому селі я чогось подібного не сподівався, і тому це мене трохи збентежило, тим більше що на збори завітала маса повстанців, а питання про політичне довір'я до Винниченка було надзвичайно серйозним: відповісти треба було не тільки правдиво, а й із серйозною, відповідальною аргументацією. Добре пам'ятаю, коли я, почавши говорити і в той самий час спрямовуючи дальший потік думки, спочатку нервувався, ковтав слова й замікався. Це навіть змусило мене зупинитися, обірвати промову й попросити кухоль води. У цей спосіб я виграв трохи часу, опанував свої нерви і почав відповідати на задане мені вчителем питання.

В історії боротьби українських трудівників їм мало коли щастило, говорив я. За їхніми спинами майже завжди діяли зрадливі українські васали якщо не польської шляхти, то російських царів. Я, очевидно, не знаю Винниченка особисто. Але я знаю, що він — соціаліст, а ще ж і соціяліст, який брав і бере участь у житті й боротьбі трудаřів. Він мав і має соціалістичну віру і патос відчуття й дії. У всяком разі, я так розумію Винниченка. Проте, звідси до політичного довір'я до нього ще дуже далеко. Особливо ж у даний момент, коли трудовий народ, звільнившись від політичного рабства в 1917 році, прямує до корінної перебудови суспільного життя, а багато Винниченків провадили його до цілком інших берегів. Мені особисто невідомо, яку роль відігравав Винниченко в справі укладення договору між Українською Центральною Радою і німецькими та австрійськими кайзерами, договору, який спровадив на Україну проти революції 600.000 свідомих і несвідомих убивць, що ось уже близько восьми місяців рвуть і топчуть тіло української революції та які дотепер убили вже десятки тисяч селян і робітників. Але я знаю, що Петлюра, військовий міністер колишньої Центральної Ради, йшов в авангарді з гайдамацькими бандами в час їхнього пришестя і дико розправлявся з кожним революційно настроєним селянином і робітником. І я знаю, що Винниченко тепер, разом з цим самим Петлюрою, формує на Україні новий уряд. Де ж, спитаю я вас, товаришу, в революційних українських селах і містах знайдуться серед трудаřів такі дурні, які повірили б у "соціалізм" оцього петлюрівсько-винниченківського українського уряду чи, як він себе величає, "Української Директорії"? Я знаю, що для вас і для ваших друзів, щирих патріотів, Винниченко й Петлюра — це кращі представники української справи. Але, на мій погляд, українська справа повинна бути революційно-визвольною справою самих трудаřів, без німецького царя, який кинув

усю німецьку націю в криваве побоєвище. Ось чому я вважаю, що революційно-повстанський рух під моїм керівництвом ні зможе знайти спільної мови з цією Українською Директорією, тим більше тому, що нам, повстанцям-махновцям, ще невідома програма Української Директорії, як і те, ким саме вона обрана. Український революційний повстанський рух має перед собою зараз єдине завдання: невідмінно деморалізувати і розбити німецько-австрійські армії на Україні й розчавити Гетьманщину. Велика це справа, і повстанці вже цю справу почали. Підмінювати цю справу завданнями Директорії революційне повстанство не стане. Директорія нічого живого й здорового, пов'язаного з надіями українських трударів, не дасть, навіть якщо б вона й хотіла того. За прикладом усіх ліберальних урядів, що деколи постають у республіканських країнах, вона швидко перетвориться в захисника прав буржуазії, як кляси матеріально забезпечені й потрібні для правителів. Вона швидко заплутається в буржуазних справах і втратить той соціалістично-демократичний характер, що його — як ви вірите — Винниченко вкладе в неї своїм головуванням. Я і повстанці в це диво-комедію не вірюмо. Української Директорії ми не визнаємо. І якщо, перед лицем небезпечніших контр-революційних сил на Україні, ми зараз не будемо збройно боротися проти неї, то все ж, не досилаючи днів і ночей, ми будемо в найсерйозніший спосіб готуватися до такої боротьби з нею. У вигляді Української Директорії, на мій погляд, неприродно постав і так само неприродно може визріти й тимчасово зміцніти новий кат справжнього політичного й економічного визволення українських трудящих. Революційне повстанство, не зупиняючись ні перед якими жертвами, сміливо йде вперед і вмирає за ідеї спрвжнього визволення трударів від панівної буржуазної кляси і її слуги — держави. На цьому шляху повстанство натрапило на важку перешкоду в вигляді німецько-австрійських та гетьманських збройних сил. Ось уже понад два місяці воно пробиває цю загату. Вороги здригнули — і перепона захиталася. Повстанство змете цю перепону і піде далі проти деникінщини й Української Директорії з відкритим обличчям і глибокою вірою, що трударі підтримають його в цій справі. «Смерть усім ворогам визволення трудящого народу!» — так повинен сказати кожний трудівник в селі і в місті і, керуючись цим гаслом, діяти проти ворогів.

Селяни села Алієво нагородили мене словом-подякою:

— Ви, Батьку Махно, наш незамінний друг. Всі ми підемо в повстанці і будемо боротися проти буржуазії й її влади...

Всі командири, а особливо Олексій Марченко, визнали мій виступ перед селянами про наше відношення до Директорії таким удалим і правильним, що готові були відразу ж виділити спеціальну групу вершників, з якою я мав би об'єднати всі зайняті райони та викласти селянській масі нашу точку зору на новий уряд у Києві — ще

НОВІ ГОСПОДАРІ ХАТИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Володимир К. Винниченко та його дружина останні роки свого життя прожили в своєму "Закутку" — на півдні Франції. Нещодавно хату Володимира Винниченка купили українські майярі Іванна Винник та Юрій Кульчицький і там, у Винниченковому "Закутку" влаштували свою майстерню. Обидва мистеці працюють тепер переважно в кераміці. В галерії *Женні Кузен а Мужен* вони виставляють свої керамічні та інші вироби. Село Мужен, де стоїть хата "Закуток" Винниченків, знаходиться поблизу міста Канн, недалеко від Середземного моря.

НОВА ПЛАТІВКА КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ

Капеля бандуристів імені Тараса Шевченка, члени якої живуть у Детройті, кожного року стається потішити нас своїми концертами та новими платівками. Дотепер вона видала 16 платівок. Останнім часом видано платівку з новим твором Григорія Китаєвого "Бій під Конотопом". Інші платівки: "Українські колядки", "Пісня весни"., "Слово Тараса" та ін. В 1974 році вийшла хова платівка "Вставай, народе!" — на цій три пісні до слів Івана Багряного: "Вставай, народе!". "Марш поляглих" та "Марш України", музику до яких написав Григорій Китаєв. Решта пісень на платівках: "Маєва нічка", "Іхав козак на війнонъку", "Вперед" (дир. Вол. Божик), "Ой, у лузі червона калина", "Як стрільці ішли з України", "Вкраїно-мати" та "Чуєш, брате мій!". Обкладинку — козака з бандурою — нама тюза Едвард Козак. Платівку можна придбати в книгарнях українських або безпосередньо в Капелі бандуристів:

Ukrainian Bandurist Chorus
P. O. Box 119, Hamtramck Br.
Detroit, Michigan, 48212, USA

поки Директорія випустить свою програмну декларацію. В цьому була гарантія, що ново-організована українська шовіністична влада в Києві залишиться владою лише для самого Києва. Селяни за нею не підуть. Тому, спираючись лише на отруєне власницькими нахилами місто, Директорія довго не протягне.

Також тоді рішено, що як тільки повернемося в Гуляй-Поле, видрукуємо листівку проти Української Директорії як влади взагалі, і як влади зрадників інтересів революції зокрема.

Світові досягнення українських учених у вирощуванні цукрового буряка на Україні та за її межами

Радянський Союз займає перше місце в світі щодо посівної площи під цукровим буряком щодо валового збору цієї культури та виробництва бурякового цукру. Площа посівів цукровим буряком в СРСР — понад 3 мільйони 500 тисяч гектарів (1974 рік). Більше половини цієї площи на Україні, яка продукує (без Кубані) 64% цукру в СРСР. Цукровий буряк надзвичайно працемістка культура. Хоч основні процеси її вирощування, як правило, механізовано, але багато робіт іще лишається для ручної праці. Річ у тому, що насінники цукрового буряка — другий рік життя рослини — утворюють співліддя, так звані клубочки, в яких містяться від 2 до 10 (найчастіше 2-4) зрошені плодів-насінин. Однонасінні плоди зустрічаються в насінниках дуже рідко і в надзвичайно малій кількості. Технологія вирощування цукрового буряка вимагає залишати в одному гнізді тільки по одній рослинці-бурячку. Ці окремі рослинки мають бути розташовані в рядку, на певній віддалі одна від одної. Корінці рослинок-сходів, що походять з одного клубочка, переплітаються між собою і їх можна прорідити (прорвати), тобто вилучити зайві рослини, — тільки руками. Цю дуже виснажливу роботу виконують на Україні жінки, їм доводиться працювати, зігнувшись і накилившись головою до рівня колін. Від ненормального положення тіла кров припливає до голови й обличчя пухне. Це шкідливо відбувається на здоров'ї робітниць.

Значною подією в світовій практиці цукрового бурякосіяння є створення нової форми бурякової рослини — роздільнoplідного цукрового буряка та виведення однонасінніх його сортів. Це уможливило вирощувати цукровий буряк зі зменшеннем ручної праці в 2-2,5 рази. Крім того, роздільнoplідність цукрового буряка дає можливість робити селекцію за вагою та розміром насіння й силою його ростка, що має важливе значення.

У 1932 році селекціонер Ольга Коломієць уперше виявила серед висадків селекційного нумера Верхняцької селекційної станції один кущ з однонасінніми клубочками. Стало очевидним, що в природі — хоч і рідко — зустрічаються однонасінні екземпляри цієї культури — правдоподібно, мутаційного походження¹). З ініціативи Всесоюзного наукового дослідного інституту цукрового буряка (ВНІЦ) у Києві, де працювала Коломієць, обслідувано плянтациї з висадками-насінниками на площі 1.023 гектарів. Переглянуто понад 22 мільйони кущів висадків, серед яких виявлено 109 рослин, що мали крім звичайних багатонасінніх клубочків, також і однонасінні. Зразки цього насіння стали вихідним матеріалом до дальшої селекційної роботи.

В основу створення роздільнoplідного цукрового буряка покладено метод гібридизації. Схему селекційного процесу побудовано, виходячи з рецесивності²) ознаки "однонасінності", що встановлено після одержання гібридів першого та другого покоління. Про рецесивність ознаки "однонасінності" писав ще раніш проф. Ол. Архімович. Стало очевидним, що винайдені рослини з однонасінними плодами були природними гібридами поміж однонасінними (мутантами) та багатонасінними висадками цукрового буряка. Отже треба було докорінно перебудувати природу бурякової рослини — надати їй зовсім нової морфологічної ознаки "однонасінності клубочка", зі збереженням в майбутніх сортах висоти показників утилітарних ознак — врожаю та цукровості коренів, якими відрізняються районовані багатонасінні сорти, ба навіть і перевищити їх. За цю складну й нелегку, але цікаву і перспективну працю першою взялась О. Коломієць. Генетичне прообрзлення селекційного матеріалу вела співробітниця генетичної лабораторії ВНІЦ М. Г. Бордонос. Завідувачем цієї лабораторії був до 1941 року генетик проф. В. Ф. Савицький. В 1940 році опержано фарми з однонасінніми клубочками. Але то ще не були сорти через їх недовіреність-пізностиглість і маловрожайність висадків, низький врожай та недостатня цукровість коренів. Тільки за допомогою схрещення цих форм з найкращими сортами багатонасінного цукро-го буряка та дальших відборів — Ользі Коломієць пощастило створити перший у світовій практиці бурякосіяння сорт роздільнoplідного цукрового буряка, який в 1956 році районовано під назвою "Білоцерківська однонасінна I". У 1958 році районовано другий такого типу сорт "Ялтушківська однонасінна", що його виготовили селекціонери Г. С. Мокан і А. В. Попов на Ялтушківському опірному пункті ВНІЦ. В розв'язанні проблеми створення нової роздільнoplідної форми цукрового буряка, крім вищезазначених селекціонерів і генетика, — брали участь учени I. В. Бузанов та В. П. Зосимович. Дуже цінні і кописні наукові досліди в біології квітування та утворення насіння цукрового буряка, що сприяли вирішенню цієї проблеми, — провів у свій час проф. О. З. Архімович. З 1957 року селекція однонасінневого цукрового буряка почала переводитись майже на всіх селекційних станціях Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрового буряка (ВНІЦ) та його Північно-Кавказької філії ВНІЦ координаціє селекційну роботу в гій галузі в Польщі, Східній Німеччині, Чехо-Словаччині, Угорщині, Румунії та Болгарії³).

Велика увага приділяється на Україні виведенню гетерозисних⁴⁾ і поліпроїдних⁵⁾ сортів цукрового буряка. За багаторічними даними державного сортовипробування полігібриди цукрового буряка перевищують районовані сорти в середньому по врожаю коренів на 10-70 центнерів з гектара, по цукровості на 0.1-0.7% і по збору цукру на 1.4-12.5 ц/га. Вони відповініші до низки хвороб, мають багато листя та здатні давати більші врожаї при пізньому зборі. До другої світової війни поліплойдні форми вивела у ВНІЦ Н. Є. Зайковська за допомогою впливу на насіння цукрового буряка парів ацетонафтену. У низці західних країн тетраплойдні форми цукрового буряка одержано за допомогою колхіцину. Виявлено, що перспективніші є триплойдні гібриди, які виводяться шляхом схрещування тетраплойдних і диплойдних форм. Перші такі сорти цукрового буряка виведено в Швеції, Данії, Німеччині та деяких інших країнах у кінці сорокових та на початку п'ятдесятих років. Але то були багатонасінні сорти. Перший однонасінній поліплойдний сорт цукрового буряка української селекції Білоцерківський полігібрид 1, що його вивела низка селекціонерів з участю О. Коломієць, районовано у 1964 році. У 1966 році районовано другий однонасінній поліпроїдний сорт Білоцерківський полігібрид 2, а в 1972-му році вже районовано Білоцерківський полігібрид 19. Як однонасінні, так і багатонасінні полігібриди цукрового буряка виведено на інших станціях системи цукрового буряка СРСР. З 1958 року на Україні ведеться праця в напрямі виведення диплойдних і поліплойдних гібридів цукрового буряка на стерильній⁶⁾ основі⁷⁾. На 1974 рік є сім поліплойдних сортів, з яких п'ять однонасіннівих, районовано в СРСР на прошлі близько 1,8 мільйона гектарів. Велика кількість гібридів цукрового буряка на стерильній основі проходить екологічне та державне сортовипробування⁸⁾.

Аналогічну наукову роботу (виявлення однонасіннівих сортів цукрового буряка) провів на еміграції в Америці проф. Вячеслав Сачинський. Працюючи в лілянці цукрового буряка, проф. В. Савицький у 1948 році серед 300 тисяч насінників цукрового буряка різновидності Мічіган гібрид — 18 виявив 5 рослин з однонасіннівими плодами. Насіння цих насінників стало вихідним матеріалом для дальшої селекційної роботи, яку розпочали на станціях Салт Лейк Сіті, Юта, та в Салінасі, Каліфорнія. В наслідок цієї праці В. Сачинський створив і генетично виявив дві раси розлійноплідного цукрового буряка та виніш низку однонасіннівих сортів після культури. Помагали д-ру Сачинському у цій роботі його дружина цитолог проф. Отеча Хапченко-Сачинська. Цю наукову роботу проф. Сачинський описав у низці написів, опублікованих в американському фахівчому журналі *Proceeding of American Society of Sugar Beet Technologists*.

12 квітня 1965 року проф. В. Ф. Сачинський передчасно помер — на 62-му році життя. Нау-

кову працю В. Савицького продовжує його друга жина⁹⁾.

Заміна багатонасінних сортів цукрового буряка однонасінними відбувалась у США дуже швидко протягали 15 років. Якщо в 1955 році однонасінні сорти становили лише 0.03% в усьому виробництві насіння, а в 1960 році — 60%, то в 1970 році цей відсоток досяг 99,5% всього товарового насіння, тобто все товарове насіння було одноросткове — роздільноплідне. У 1972 році посівна площа цукрового буряка в США дорівнювала 545 гектарам¹⁰⁾. Основний метод селекції цукрового буряка в США на даному етапі — селекція на гетерозис. Останнім часом поширилися однонасінні гібриди на стерильній основі; вони займають нині всю площу бурякосіяння в країні. Гібриди виводяться лише на диплойдному рівні. Полігібридів тут не використовують, тому що за продуктивністю в умовах США вони не мають переваг над диплойдними. Крім того, поліплойдні мають низку схожість¹¹⁾. За останні двадцять років в розвитку генетики, селекції та насінництва цукрового буряка значну роль вініграли українські вчені Вячеслав та Олена Савицькі.

Дуже важливу наукову роботу в галузі насінництва цукрового буряка провів на еміграції український учений, повголітній (1962-1970) президент УВАН у США проф. Олександр Зіновійович Архімович. У північній Кастилії, Еспанія, були труднощі з вирощуванням насіння цукрового буряка. Вирощування насіння старим способом — зберігання висадків зими в кагатах і саджування їх у ґрунт весною в умовах нестійкої еспанської зими — зазнавало невдач, тому Еспанія була змушена купувати насіння цукрового буряка за кордоном. За рекомендацією міністерства сільського господарства США проф. Ол. Архімовича запросила еспанська насінництва фірма Продес як фахівця-селекціонера цукрового буряка для розв'язання цієї та деяких інших наукових проблем. Працюючи в фірмі Продес на протязі чотирьох років (1948-1952), проф. Ол. Архімович спропонував винайшов спосіб переворачувати висадки зими, а потім низкою попівняльних дослідів довів, що в умовах лагільної еспанської зими чайкающим буде пізнє літнє висікання цукрового буряка з залишнем молодих рослин зимувати на полі. Виявилось, що можна мати нормальні врожаї насіння цукрового буряка в Еспанії. Ось так проф. Ол. Архімович писав цю країну зі стану постійного непобору насіння цукрового буряка. Цю свою науково-послідницьку працю описав автор і надрукував у Бюллетені науково-дослідного інституту агрономічних постійних (Buletin del Instituto Nacional de Investigaciones Agronomicas), а пізніше вона вийшла окремою брошурою в еспанському міністерстві с.-г. 1951 р. в м. Мадрид¹²⁾.

Безвізажковий метод вирощування насіння цукрового буряка застосовується не тільки в Еспанії, але і в деяких інших країнах. У США насінництво цукрового буряка зосереджено в штатах Орегон, Аризона та Юта. У цих штатах отримують високі врожаї високоякісного насіння¹³⁾. Без-

висадковим способом вирощають насіння цукрового буряка і в Югославії. В СРСР почалися спроби безвисадкового вирощування насіння цукрового буряка ще до 1941 року. Під час окупації німцями основних районів бурякосіяння насінництво цієї культури було перенесене в інші місцевості. В 1943 році, як свідчить І. Ф. Бузанов (1944 р.), у господарствах Узбекистану, Киргизії та Казахстану вирощено безвисадковим способом 16,194 центнера цукробурякового насіння. Цієї кількості було досить, щоб засіяти всю площину цукрового буряка в Середньо-Азійських республіках в 1944 році. На Кубані після війни щороку вирощують насіння цукрового буряка безвисадковим способом на площі бл. 2,5 тисяч га. В Білорусі спроби такого вирощування насіння почали в Берестейській області 1961 р. і в Гродненській — з 1965. На підставі даних Сагаторічних дослідів Всесоюзний н. д. інститут цукрового буряка (ВНІЦ) визначив в СРСР смуги, де можна ефективно вирощувати насіння цукрового буряка безвисадковим способом. Смуги ці такі: Україна — південні і західні області республіки, а саме — Одеська, Кримська, Львівська, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська; Краснодарський край — (Кубань) — південно-східня передгірна частина; Киргизія — Чуйська долина; Азербайджан — Кіровобад, Казахська та Куба-Хаумаська смуги; Узбекистан — Самаркандська та Сирдар'їнська області¹⁴⁾.

Другою ділянкою наукової роботи проф. Ол. Архімовича в Еспанії було вивчення біології квітування цукрового буряка та з'ясування ролі агентів, що сприяють запиленню квітів цієї культури (вітер і комахи). В наслідок низки спостережень і дослідів Ол. Архімович ще на Україні опрацював цілу систему способів, як регулювати запилення квітів цукрового буряка. В Еспанії продовжувалось вивчення ролі комах у процесі переносу пилку з квітки на квітку. Проведені біологічні спостереження і зібрано велику колекцію комах. Для визначення комах були запрошенні ачторитетні ентомологи Еспанії, Німеччини, Швеції, Англії. Ентомологи охоче погодилися на працю, яка збагачувала їх колекції представниками еспанської фауни. Все це робилося кореспонденційно. Проф. Ол. Архімович надсилав ентомологам свої комахи, а вони повертали йому визначені екземпляри. Отже, утворився своеідній міжнародний ентомологічний інститут. Другий такий приклад в історії науки навряд чи знайдеться. Роль комах, як агентів переносу пилку, вивчена в Еспанії краще, ніж у будь-якій іншій країні. Праці проф. Ол. Архімовича з цього питання надруковані в Бюлетенях Еспанського Наукового товариства вивчення природи¹⁵⁾.

ЛІТЕРАТУРА Й ПРИМІТКИ

- ¹⁾ Мутація — появі нових ознак в наслідок зміни структури генотипа.
- ²⁾ Рецесивна ознака — спадкова ознака, що не виявляється при наявності домінантної.
- ³⁾ Григорій Гагарин. Творці роздільноплідного

УВАН ВІДЗНАЧИЛА НАУКОВОЮ КОНФЕРЕНЦІЮ 95-ЛІТТЯ БОРИСА МАРТОСА

10 листопада м.р. відбулися вшанувальні збори УВАН у США, Нью-Йорк, з приводу 95-ліття з дня народження дійсного члена Академії професора Бориса Мартоса. Доповідь про життя і діяльність професора Б. Мартоса зробив професор Всеволод Голубничий, який спинився на політичній і науковій діяльності ювіляра, вказавши на заслуги його в українському державно-творчому житті — як міністра і прем'єр-міністра в революційні часи (1917-1920). Д-р Мих. Біда говорив на зборах про вклад проф. Б. Мартоса в українську економічну науку, а проф. Іван Л. Замша — про роль ювіляра в розвиткові української кооперації. Після всіх промов виступив з коротким словом і сам ювіляр, висловивши жаль, що йому не пощастило зробити за своє довге життя більше — надто багато пішло його енергії на переборювання всіляких перешкод, на які йому довелось натрапляти в невідрадних для нас історичних обставинах.

цукрового буряка. "Наукові Записки" УТГІ, том IX (XII), Мюнхен, 1966, стор. 65-73.

⁴⁾ Гетерозис — явище покрашенння конституційних якостей, що спостерігається у гібридах від скрещування різних рас і видів.

⁵⁾ Полігібрид — нащадки батьків, що різняться більш ніж трьома ознаками.

⁶⁾ Стерильність рослин — це коли утворення насіння в умовно материнській рослині не може статися через запліднення своїм пилком, а лише пилком від умовно батьківської рослини.

⁷⁾ Н. А. Неговский, Н. И. Орловский. Развитие селекции сахарной свеклы. Селекция и семеноводство, № 3, 1972, стор. 28-31.

⁸⁾ Н. А. Неговский. Симпозиум по селекции сахарной свеклы. Сахарная свекла, № 2, 1974, стор. 38-39.

⁹⁾ Див. під 3).

¹⁰⁾ Производство семян сахарной свеклы в США. Сахарная свекла, № 7, 1972, стр. 39. Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics No. 2, 1973, Rome, p. 11.

¹¹⁾ Селекция сахарной свеклы в США. Сахарная свекла, № 12, 1973, стор. 35-36.

¹²⁾ Іван Розгін. Проф. д-р Олександр Архімович. Вісті УВАН, Нью-Йорк, 1970, стор. 30-37.

¹³⁾ Див. під 11).

¹⁴⁾ В. Н. Балан и др. Безпосадочное семеноводство на Кубани. Сахарная свекла, № 3, 1974, стор. 31-32.

А. А. Володось. Безвысадочный способ выращивания семян в Белоруссии. Сахарная свекла, № 2, 1974, стор. 34.

В. Н. Балан, Ю. В. Жарков. К вопросу расширения безвысадочного семеноводства. Там таки, стор. 32-33.

¹⁵⁾ Real Sociedad Espanola de Historia Natural, Tomo XLVIII, Num. 3, Madrid, 1950, pp. 279-309.

“Багатокультурність стала постійною політикою уряду”

Національна Фільмова Рада партинипус
у Програмі багатокультурності

Hon. John Munro
Minister Responsible
for Multiculturalism

L'hon. John Munro
Ministre chargé
du Multiculturalisme

multiculturalism
Multiculturalisme
MULTICULTURALISM

Канадська Фільмова Рада, завдяки якої ім'я Канади є добре знане по цілому світі, завжди поширювала свої фільми закордоном в різних мовах.

Національна Фільмова Рада має у своєму інвентарі фільми про різні етно-культурні групи, зроблені в курсі регулярної

продукції. Різний історичний матеріал для шкіл, виготовлений для народніх і середніх

шкіл, часто заторкує багатокультурний характер Канади.

Але спеціально, Національна Фільмова Рада партинципує у Програмі багатокультурності, випускаючи нові фільми, перекладаючи або переробляючи фільми з англійської чи французької мов на інші мови та займаючися їхньою реклами і розповсюдженням.

ДОСЛІД

Програма багатокультурності Національної Фільмової Ради є результатом дослідів, проваджених Бібліотечним відділом, в оцінці зацікавлення фільмами, написаними в інших мовах, ніж англійська та французька. Завданням цих дослідів було встановлення, які етно-культурні групи інтересуються фільмами в мовах їхніх предків та які роди фільмів будуть найкорисніші. У цих дослідах партинципували представники різних культурних груп.

нових фільмів та іншого матеріалу про історію, культуру й звичаї етно-культурних груп у Канаді.

В додатку, Національна Фільмова Рада виготовила 1500 копій понад 100 різних фільмових наголовків, які вибрано під час дослідів. Цими фільмами можна тепер користуватися безплатно в 18 різних мовах.

Ми сподіваємося, що ці фільми в різних мовах будуть не тільки для розваги, але матимут також едукаційне й інформативне значення.

По ближчі інформації про фільми, які можна випозичати, зацікавлені групи чи особи повинні зв'язатися з найближчим бюрэм Національної Фільмової Ради, або вислати цей купон до:

ПРОГРАМИ

У результаті цих дослідів, Національна Фільмова Рада вступила в стадію продукції

National Film Board, Multiculturalism Program
P. O. Box 6100, Montreal, Quebec, M2C 3H5

Підайте мозу, в якій ви бажаєте отримати інформації
Якщо в цій мозі нема матеріалів, просимо подати, в якій мозі
Бажаєте їх отримати: англійська французька

Ім'я і прізвище:

Адреса:

Місцевість:

Провінція

Поштовий код:

Телефон: Код округи: ()

УКРАЇНСЬКІ НАЗВИ МІСЯЦІВ

У цій праці я розгляну етимології переважно тих назов, яких уживано давніше та вживають і тепер в українській мові, але почасти з'ясовувати й варіанти їх, уживані в інших слов'янських мовах. Як побачимо далі, це назви дуже давні, та й зафіксовані вони ще в давніх українських і інших слов'янських письмових пам'ятках, у наших літописах, у "Хронології" Андрія Римши тощо.

Питання про походження цих назов майже таке давнє, як і сама славістика, зокрема на цю тему писав ще в першій половині XIX в. Я. Головацький у статті "Поділ часу у русинів"¹). Але їхні, цих назов, етимології ще й досі не були з'ясовані, як це видно з хочби найновішої на цю тему праці українського дослідника М. Кочергана "З історії українських назв місяців", надрукованої в ч. 7 журналу "Мовознавство" за 1967 р. Автор зібрає чималий фактичний матеріал, але дуже мало з'ясував, а в деяких етимологіях не вийшов за межі т. зв. народних етимологій, що були зафіксовані ще в отій статті Я. Головацького.

Тепер я спробую з'ясувати походження цих назов за допомогою моєго комплексно-аналітичного методу, виробленого на ґрунті моєї "адигейської теорії". Проте я не міг би сказати, що й для мене це була легка праця, оскільки в цих назвах на протязі тисячоліть могли статися різні звукові та семантичні зміни, а крім того, ті самі назви навіть за наших уже часів поєднувалися й поєднуються з різними місяцями, ба й з різними порами року, а деякі місяці ще й мають по дві-три назви.

Але мої етимології будуть здебільшого зовсім нові, ба й з першого погляду подеколи парадокальні супроти тих спроб етимологізації їх, що досі були в історії їх дослідження.

У цій статті я розгляну назви місяця **листопада**.

Листопад-падолист. Можна думати, що обидві ці форми дуже давні. Перша засвідчена ще в Євангелії 1144 р.: "мць жовтень рекомый листопадъ". Про другу форму ("падолист") польська дослідниця Т. Голінська-Баранова пише, що її нібіто створили українці новітнього часу, щоб, мовляв, не було так, як у польській мові. Цю останню думку я подаю за згадуваною працею М. Кочергана (стор. 60), який, навівши її, зразу ж її заперечив. Але він не обґрунтував цього свого заперечення, бо тільки зазначив, що в українській мові такі утворення можливі, що в ній здавна відоме слово "падолист" у значенні "опадання листя" (звідки відоме? у Гринченка, наприклад, такого значення не подано! — В. Ч.) і що "в минулому (коли? — В. Ч.) та на початку нашого сторіччя набуло такого великого поширення, що навіть намічалась тенденція до витіснення ним більш ранньої назви" (очевидчаки, на-

зви "листопад" — В. Ч.; стор. 60). Щодо "початку нашого сторіччя", то це малопереконливий аргумент, бо це ж був час свідомого творення української літературної мови, і тоді, справді, те, що про нього пише польська дослідниця, могло статися. Найбільше, на мою думку, про давність цієї форми може свідчити архаїчна її побудова (я маю на увазі не наявність у ній сполучного "о", а розміщення складників: "пад-о-лист").

М. Кочерган згадує ще й третю форму цієї назви — "листопадень", але зазначає, що її нібіто утворено "в говірках за аналогією до інших назв місяців". На жаль, він не зазначив, у яких саме говірках вона є. Якже ця форма справді наявна в якихось народних говорах, то це може свідчити тільки про таку ж її давність, як і перших двох.

Етимологізацію всіх цих трьох форм, з одного боку, дуже ускладнюють, а з другого, як побачимо далі, й допомагають її з'ясувати похідні від слова "листопад" утворення із далекими від опадання листя" значеннями. От у слівникові Б. Грінченка подано фразу: "На листопаді родивсь десь твій чоловік, що такий поганий" (Лебедин. пов.). Уже саме поєднання у цій фразі прийменника "на" з місцевим відмінком більше вказує на місце, ніж на час народження, бо для визначення часу властивіше поєднання прийменника "на": знахідним відмінком: "на Різдво", "на Покрочу" (хоч можлива й побудова типу "на весні". "на тім тижні"), або з прийменником "у" ("в"): "у листопаді". Та й чому "поганий чоловік" мав би народитися саме в листопаді? Ще більше заплутує семантику цієї назви місяця прикметникове утворення "листопадний" у вислові "листопадний чоловік", ба й "листопадні пісні". Це "листопадний" Грінченко перекладає російськими словами "гадкій", "мерзкій". А в п'есі Л. Ячорської "На сіножаті" цього слова вжито як лайки: "Тыху! Оглашечна, листопадна, сто куп чортів твоєму батькові!"²). Слово "оглашеннна" перекладене в Грінченка словом "безумна", тож і вжите поряд із ним "листопадна" не може бути з кращим значенням.

З огляду на все це я схиляюся до думки, що складник -"пад" має зв'язок з певним негативним значенням, а таке значення ми знаходимо в слові "падь", що означає масове здихання худоби. Така "падь" буває в примітивному скотарстві звичайно на початку осінніх холодів, коли в степах не тільки від холоду та ожеледі, а й за браком

¹⁾ "Вінок русинам на обжинки", частина друга, Вілень, 1847 р.

²⁾ "Твори", т. II, Київ, 1959 р., стор. 69.

паші гинуть вівці, кози, телята. На підтвердження цього моєго припущення я можу навести осетинське слово "лыстає", в якому, поперше, основна частина "лыст"- (-"аег" — наросток збірності) збігається фонетично із складником "лист"-, а подруге, означає "дрібна худоба", тобто вівці, кози³). Можу навести також кабардинське слово "Іэш", що теж могло вимовлятися, як "лыщ" (редуковані "э" й "ы" в цій мові взаємозамінні) або як "лыст", а воно означає "худоба"⁴). Між іншим, від цього "Іэш" походить українське прізвище "Лаштоба" (я його знаю з нашого села Миколаївки), що означає "багатий на худобу" ("багатий" поєднане із складником -"ба"). Є й тепер на еміграції в Канаді українець із прізвищем "Лист" (якщо це не скорочення для пристосування до англійської мови). Такого, мабуть, походження й прізвище угорського композитора "Ліст" (угорське "liszt" значить "боронно", але бороно — "подрібнене" зерно, а це семантично перегукується з отим осетинським "лыст-аег"; пор. і гуцульське "дріб" — недійні вівці, а також "дробина" — свійська птиця)⁵.

Із наведеного матеріалу виходить, що назва "листопад" означала первісно (час) загибелі (дрібної) худоби, а дослівно "загибіль худоби"⁶.

Між іншим, і американсько-англійська назва осени "fall", семантично пов'язана із значенням "падати", своїм значенням споріднена з отим українським словом "падь", що означає масове здихання худоби. І це американське слово скісно підтверджує мою етимологію назви місяця листопада.

Правда, є в різних мовах ще такі дані, що мали б, при поверховій аналізі, відвести від такої семантики назвов "листопад", "падолист". От ув осетинській мові є слово "лыст" із значенням "скіпка", "тріска" з дерева, що його семантично можна поєднати з українськими словами "паздір", "паздір'я" як із синонімами слова "кістриця", від якого походить одна з назов місяця жовтня — "паздерник" (це слово з таким значенням зафіксоване в Грінченковім слівнику, а від "гістриця" походить білоруська назва цього місяця — "кастричнік"⁷). Семантику цих слів допомагають. "відколюють" від конопляного стебла чи то, "castor"—бобер, "той, що гризе". Але ж паздір чи кістриця, як і скіпка, — це те, що його "відбивають", "відколюють" від конопляного стебка чи від дерева, і "падання" не сутня прикмета цього явища — биття конопель ранньої осени, від нього закономірно могла піти назва жовтня "паздерник" чи "кастричнік" (білоруське). Тимто оте осетинське "лыст" швидше могло бути семантичним відгалуженням "різання", "колення" і напевним до семантичної групи слів, у яких могло бути й значення різання чи колення худоби на м'ясо. як на це натякає кабардинське слово "лыщІэ", що значить "свіже м'ясо переважно з молодих тварин", яких, справді, ріжуть восени. А як поєднати слово "лыщІэ" (чит. "лищ", як варіант могло бути й "лишт") із кабардинським же словом "пзд" (це могло дати звучання "пад"). що зна-

чить "шво", а "шити" — це ж "проколювати", "сколювати", то й виходить утворення "лищ(о)-пад". Тож можна б думати, що назва "листопад" мала первісно таке значення, а не значення стихійної загибелі худоби, як це я визначив вище. Але ж цьому суперечить негативна семантика в словах "листопад", "листопадний", наявна не тільки у гаданих вище висловах, а й у тих, які я наведу далі. А про свіже м'ясо так не можна казати! Крім того можна навести ще й негативнототожнє із "листопадний" слово "падлющий", що його Грінченко теж переклав російськими словами "подлив", "испорчений". А "падлющий" же утворене виразно від слова "падлюка", а "падлюка" — "падло", тобто здохла тварина.

А це приводить нас знов таки до отого першого моєго з'ясування етимології назви "листопадолист".

У зв'язку з таким визначенням первісного значення назви місяця листопада можна тепер з'ясувати й походження висловів "листопадний чоловік", "листопадна" дівка чи жінка, що їх ще називають "падалиця" (це слово згадане в романі Галини Журби "Тодір Сокір"), а це з'ясування

³⁾ "Осетинско-русский словарь" А. Касаева, Москва. 1952 р.

⁴⁾ "Кабардинско-русский словарь". Москва. 1957 р.

⁵⁾ "Словарь украинской мови"... упорядковав Б. Грінченко, у Києві, 1907 р.

⁶⁾ Уже тоді, як оця моя етимологія була готова, вийшла з друку книжка спогадів кубанця В. Проходи "Записки непокірного" (Торонто, 1969 р.), а в ній я знайшов яскраве свідчення про таку масову загибіль худоби на Північному Кавказі. Наведу деякі місця з цієї книжки. "Перше нещастя принесла жовтнева "пурга" або снігова хуртовина, яка в ті часи несподівано появлялася на безкрайому степу кубанської різнини, подібно тому, як появляється смерч на морі. Серед ясного погожого дня з'являється на небосхилі маленька хмарка, що дуже скоро розростається у велику темну хмару, яка заливає сонце. Постає великий вітер, температура знижується, починає падати густий сніг, все темніє, вітер досягає надзвичайної сили, виникає хуртовина, що все змітає й замітає на своєму шляху. Страшно тоді робиться усьому живому у відкритому степу" (стор. 22). На стор. 23 він описав, як у таку хуртовину загинула отара овець його батька, а на 24 — як по дорозі до Катеринодару загинула батькова худоба, як він гнав її на продаж, і його самого так засипало снігом, що тільки пізніше його відкопали. Але він простудився і вмер.

⁷⁾ Не знаю, якою мірою ця остання назва в білоруській мові традиційна, бо, всупереч сподіванню, я не знайшов його у виданні "Глумачальны слоўнік беларускай мовы", виданім у Мінську 1972 р., — слово "кастрыца" є, а назви "кастричнік" немає, хоч від нього утворювали досі таку важливу для "радянського" режиму назву, як "Кастрычнікавая рэвалюцыя".

буде ще більшим підтвердженням моєї етимології. У пригоді тут стає зафікована в Грінченка фраза про народженого "на листопаді" "поганого чоловіка". Для цього треба згадати повір'я, що збереглося аж до нашого часу в селян на Україні, що жінка може народити дитину-каліку, якщо побачить під час вагітності покалічену людину, гидку — як побачить щось гидке. Отож і "на листопаді" народжений чоловік гидкий через те, що його вагітна мати бачила огидну мерлятину. падло. У згадуваній статті Я. Головацький занотував навіть таке: "В листопаді, кажуть, коні найслабші, а як кобилі лист на голову паде або на груди спотикнеться, то жереб'я скине"⁸⁾. Очевидчаки, й це входить у комплекс уявлень згубності листопадової огидності, коли після загибелі цілих отар овець або косяків коней на степу постає розклад здохлих тварин. З огляду на це й слово "листопадний" стало синонімом гидкого взагалі, звідки пішов і вислів "листопадні пісні", що означав, мабуть, "сороміцькі пісні", а безсorumна дівка чи жінка, яка народжувала нешлюбну дитину, "падалишню" (так Грінченко пояснює слово "падалішний" син чи чоловік), називалася "падалиця" чи "листопадна".

А що листопад (місяць) — це час, коли опадає листя з дерев, тобто також "гине", то й це явище могло входити в загальний комплекс уявлення загибелі всього живого, та й оте осетинське "лыст" в значенні "тріска", як дрібна частина дерева, бувши, з одного боку, пов'язана із значенням "дробу" — дрібної худоби, "лыстаєг", а з другого — є "предком" слов'янського слова "лист" (мала частина дерева, що, як тріска, "відколюється" від дерева) етимологічно входило в цей комплекс. *Тільки слов'яни пізніше, забувши значення розглянутих вище звукових комплексів — осетинського "лыст(aeг)", та кабардинських "ІәшIә" й "лыщIә" (а вони первісно були не тільки осетинські та кабардинські, як про це свілчить згадане вище угорське слово "liszt") та збережене до нашого часу слов'янське "лист", стали розуміти назву місяця листопада, як "опадання листя" з дерев, тобто з найменш важливим для господарства явищем — загибллю листя", а не худоби.*

Морфологічно утворення "лист(о)пад" первісно означало поєднання іменника ("лист") з активним дієприкметником ("пад"), а сполучний голосний "о" між ним виник внаслідок того, що поєднувалося складники, які давали збіг приголосних "т" й "п" (це явище виразно збереглося до нашого часу в адигейських мовах). Утворення "падолист" первісно було поєднанням наказового способу діеслова "пади!" з іменником "лист", і ціле утворення було такого типу, як слово "палівода", тільки пізніше голосний "и" замінено на "о" за аналогією з утворенням "листопад" (таке "перекручення" первісного утворення маємо ще в таких словах як "пиворіз" тощо). Утворення "листопадень" теж закономірне для української мови, бо в ній є слово "спадень", що значить а)

АФОРИЗМИ

1. Вдумливі творчі люди оцінюють самі себе настільки, наскільки вони спромоглися створити щось вартісне порівняно з вартістю інших.
2. Все в світі безконечно різне, але єдине в своїй початковості.
3. Навіть дуже розумна людина не гарантована від того, щоб не сказати або не зробити чогось невдалого, недоладного.
4. Страх — найбільший поневолювач людини і всіх істот на землі.
5. Аспекти щастя безконечні: кожний випадок, дія, подія, успіх і безліч явищ та предметів, що дають користь і насолоду, — щастя.
6. Хто мовчазний, в того слово, як в тюрмі, а коли вийде з неї, то буває ваговите, мудре.
7. Ефектним не можна поспішно захоплюватись, бо згодом може прийти розчарування.
8. Людина, яка багато говорить, — поверхово думає.
9. Активна вдача людини висуває її в суспільнстві наперед, а пасивна — відсовує назад.
10. Місяць — далекий родич землі, ходить на її милицях і меланхолійно усміхається.
11. Що більше людина думає про старість, то скоріше старіє.
12. Немає такої людини, щоб у неї не знайшов хтось осудної риси.
13. Спрага до слави — один з наймогутніших моторів, що рухає людину на вершини духової творчості й діяльності.
14. Хто прагне слави, переступаючи через трупи, сам стає трупом.

Подав Г. О. ДІБРОВА

похилість рельєфу, б) захід сонця. Складник -(e)нь" можна пояснити за допомогою алигейського "нъ", що тут означало збільшення явища. М'якість "н" походить від слов'янського прикметникового наростика приналежності "ъ", а в цьому разі означає причатільність до "листопаду" як "загиблі хулоби". Тепер би ми сказали "листопадовий" (місяць).

Таке походження м'якості і в усіх місяців: "травень", "червень" і т. д.

⁸⁾ "Письменики Західної України", Київ, 1865, стор. 587.

ЗАСНОВНИК НАУКОВОГО САДІВНИЦТВА

"Хто не знає свого минулого, той не цінить свого майбутнього. Хто не поважає видатних людей свого народу, той сам негідний поваги".

M. Рильський

Володимир Львович народився 29 грудня 1891 року на хуторі поблизу села Мліїв Городищенського району Черкаської області в сім'ї видатного вченого-помолога Льва Платоновича Симиренка.

З ранніх юнацьких років пліч-о-пліч з батьком він працював у його саду та помологічному розсаднику, бо праця та шанобливе ставлення до неї, інтерес до знання й високих ідеалів, були моральним принципом цієї родини. Тут ще були живі спогади про діда Платона та його дружні взаємовідносини з Т. Г. Шевченком. Його заповіт:

*Учітесь, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь
І свого не цурайтесь*

був провідною зіркою всього життя та діяльності Володимира Львовича.

Інтерес до живої природи, до пізнання життя рослин він успадкував, мабуть, від батька. Коли постало питання, який фах обрати, куди далі піти вчитись, то всі думки зійшлися на агрономічному факультеті Київського політехнічного інституту. Таке поєднання навчання у вузі з повсякденною практикою в галузі рослинництва під керівництвом батька, знавця цієї справи, позначилося позитивно.

Закінчуячи інститут у 1915 році, він мав уже практичний досвід, зформувався в допитливого, вдумливого дослідника, здібного до наукової аналізі агробіологічних процесів.

В. Л. Симиренко поділяв з батьком моральні ідеали, зокрема повагу до людської гідності, поділяв з ним справу його життя. Він одержав велику спадщину — можливість творити, вдосконалювати те, що зробив батько для науки й суспільства. Тому й не дивно, що після трагічної смерті батька, у січні 1920 року, Володимир Львович був призначений керівником націоналізованого батькового розсадника. У 1921 році на базі цього господарства за постановою Наркомзему УРСР була заснована садово-городня дослідна станція, на чолі якої став В. Л. Симиренко.

У 1923 році постало питання про заснування Центрального державного розсадника України при Мліївській садово-городній станції.

У період віdbудови зруйнованого імперіалістичною війною народного господарства не можна

було розраховувати на державний бюджет. Треба було створювати прибуткові галузі господарства, а вже на цій матеріальній базі починати наукову роботу. Ось тут і виявилися не абиякі організаторські здібності й досконале знання справи у Володимира Львовича.

За рахунок націоналізованих поміщицьких маєтків розширино земельну площе і в короткий час закладено розсадник, налагоджено насінництво городніх та квіткових культур, що давало великі прибутки. Попит на садівний матеріял, насіння городніх рослин та декоративні рослини був величезний.

В. Л. Симиренко добре на все це зважив і в перші роки діяльності дослідної станції всю увагу приділяв розвиткові господарства. Якщо в 1922-23 роках станція відпускала до 90 тисяч підщеп, то в 1928 році розсадник продав 100 тисяч саджанців і вирощував 3,5 мільйона підщеп та мільйон живців.

Прибутки від господарства дали можливість збудувати службове приміщення, запросити до наукової роботи кращих спеціалістів того часу й створити відповідні відділи: селекції, ентомології, агрочемії, технології тощо.

Великі організаторські здібності, працьовитість сприяли розмахові кипучої діяльності. Не було на Україні жодного наукового або виробничого закладу з рослинництва, де не побував би В. Л. Симиренко. Звідусль він привозив все, що мало зв'язання до наукової діяльності станції. Зібраний ним генофонд послужив базою для селекції нових сортів, що їх виведено в наш час на Мліївській станції.

Під керівництвом Володимира Львовича дослідна станція зайняла провідне місце в розвитку наукового садівництва не тільки в республіці, а й за її межами.

Водночас з великою організаційно-господарською діяльністю В. Л. Симиренко проводив науково-дослідну роботу в галузі районування плодових культур, агротехніки тощо. Особливо великі його заслуги в поліпшенні розсадницької справи на Україні. Зокрема він видає велику книжку "Садовий розсадник".

Володимир Львович дорожив помологічною чистотою в роботі державних розсадників, які випускали гарантійний сортовий матеріял. Тому він заснував на зразок племінних книг у тваринництві "Всеукраїнську помологічну книгу". Державні

розсадники брали живці тільки з дерев, що їх зареєстровано в "Помологічній книзі".

З далекоглядністю організатора виробництва і вченого він уже тоді висловлював думку про потребу перебудувати дрібні господарства з малоцінним складом сортів на усунення промислове плодівництво. Для успіху втілення його ідей треба було обговорити цю справу з ученими й практиками. Для цього Володимир Львович у 1928 році скликав наукову нараду на Мліївській садово-городній станції, значення якої виходило далеко за межі України.

Після наради В. Л. Симиренко видав ще одну книгу "Плодові асортименти України". В ній с багато практичних пропозицій, що уточнюють досвід його батька стосовно до нових форм колективного плодівництва.

Всі свої знання та багатий виробничий досвід Володимир Львович прагнув передати з катедри Полтавського, а потім Уманського сільськогосподарських інститутів студентам та аспірантам. Його педагогічні здібності відповідали творчому хистові і в інших галузях. Багато колишніх учнів, нині наукових діячів у садівництві, добром згадують його широку ерудицію, невтомну працьовитість, вимогливість до себе та шире прагнення передати слухачам усі свої знання.

Коли постало питання про реорганізацію наукових закладів, у тому числі і в галузі плодівництва, в 1930 році за активною участю Володимира Львовича в Києві відкрито науково-дослідний інститут південного плодо-ягідного господарства (тепер Український інститут садівництва). Першим його науковим директором призначено Володимира Львовича.

Мліївська дослідна станція лишилась як найбільша експериментальна база інституту. У 1958 році указом президії Верховної Ради УРСР їй було присвоєно ім'я Льва Платоновича Симиренка, а в 1971 році, у зв'язку з 50-річчям, станцію нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора.

Як великі монографії, так і окремі статті, були присвячені єдині меті, яку заповідали дід і батько — зробити вітамінні продукти харчування — плоди та ягоди, — продуктом харчування широких верств трудівників, а садами прикрасити їхнє життя!

О. М. КЕКУХ

(*"Хлібороб України"*, ч. 2, 1972)

ЧИ ВИ ВЖЕ НАДІСЛАЛИ ПОЖЕРТВУ НА
ПРЕСФОНД СВОГО ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"?

НАДХОДЖЕННЯ ФОНДУ КАТЕДР УКРАЇНОЗНАВСТВА ПРИ ГАРВАРДІ

При Гарвардському університеті в місті Кембрідж, штат Масачусетс закладено катедри української історії, мови та літератури. Управа фонду катедр українознавства веде інтенсивну кампанію за збір додаткових фондів — для відкриття ще й Українського наукового інституту там-таки.

До 10 грудня 1974 року на Фонд катедр українознавства та на Український науковий інститут зібрано два мільйони триста шість тисяч чотириста двадцять вісім доларів. З цієї суми один мільйон вісімсот тисяч закладено для трьох катедр. На Український науковий інститут уже зібрано 365.327 дол., з них близько 108 тисяч у 1974 році. Щоб завершити фундацію Інституту, потрібно до кінця 1976 року зібрати ще півтора мільйона доларів.

При катедрах українознавства створено стотисячний стипендійний фонд і фонд видавничий на 41 тисячу імені Володимира Юрковського, який пожертвував ці суми. Видатки на рекламу та інші потреби, пов'язані із збиранням грошей на катедри, становлять 81.159 дол. за час від 1957 року до грудня 1974 р. (ок)

від 17 травня до 30 травня 1975

ПОДОРОЖ ДО СВЯТОЇ ЗЕМЛІ

ЦІНА \$1,200 ВІД ОСОБИ ПОКРИВАЄ ВСЕ
(на базі дві особи в готелевій кімнаті)

1. Кругова подорож джетовим літаком з Віндзору, Онтаріо, до АТЕН у Греції і назад
2. Люксусові приміщення на власному чартерованому кораблі, яким відвідаєте Грецію, Істамбул і Єрусалим.
3. Всі харчі включені.
4. Фахово організована подорож і ще багато дечого окремо.

Максимальна кількість пасажирів у цій виключній подорожі ТІЛЬКИ 200 осіб.
Поспішіть зложить депозит \$200.00 до:

TECUMSEH TRAVEL LTD.

7610 Tecumseh Road East
Windsor, Ontario

ONTARIO

ЩО СТАНЕТЬСЯ, ЯКІШО Б ВИ ЗАХВОРІЛИ АБО МАЛИ ВИПАДОК ПІД ЧАС ПОДОРОЖІ?

**Government
Information**

Ось що Онтаріо робить для Вашої охорони поза Вашим дому.

Ваш Онтарійський План Забезпечення Здоров'я (ОНІР) має на меті допомагати вам на кожному місці світу.

На випадок поранення або наглої хвороби поза Онтаріо ОНІР заплатить кошти за стандартне шпитальне приміщення.

За звичайну обслугу він покриває 75% коштів шпитальної служби, яку нормально покривається через Онтарійський План.

Вам також повернеться 90% лікарської оплати за апробовану обслугу, згідно з тарифою Онтарійської Медичної Асоціації.

Але треба пам'ятати, що медичні кошти в деяких країнах є вищі, ніж в Онтаріо. Отже, перестерігайтесь перед рахунком на багато вищим, ніж ОНІР може вам звернути, беручи до уваги наступне:

1. Перед виїздом з дому довідайтесь, що ОНІР покриває.
2. Якщо вважаєте, що покриття

ОНІР не достаточне, тоді візьміть додаткову асекурацію в приватній компанії на покриття коштів поза провінцією.

3. Завжди носіть при собі виказку ОНІР.

4. На випадок фінансової потреби, попросіть шпиталь, щоб зателефонував чи написав до ОНІР про уточнення вашого покриття.

Запам'ятайте, що ви звичайно мусітимете заплатити все на місці за обслугу поза Онтаріо. ОНІР поверне вам гроші за покриті обслуги, якщо ви отримали обслуговування.

Напишіть, чому ви опинилися поза Онтаріо — вакації, бізнесова поїздка тощо — та передложіть докладні детальні персональні інформації, як також деталі отриманої лікарської чи шпитальної обслуги. Подайте ім'я, прізвище та адресу лікаря, називу шпиталю, оплату за кожну обслугу та дати. І завжди подайте ваше число ОНІР.

Безплатна брошура п.н. "Подорожній довідник щодо Онтарійського Плану Забезпечення Здоров'я" (The Traveller's Guide to the Ontario Health Insurance Plan) вяснить все, що вам потрібно знати.

Примірник можна отримати від уряду або подорожнього агента, або пишучи до:

ONIP Traveller's Guide
Health Resource Centre
Communications Branch
Ontario Ministry of Health
Hepburn Block, Queen's Park
Toronto, Ontario, M7A 1S2.
Ministry of Health
Frank Miller, Minister

Government of Ontario
William G. Davis Premier

“КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ” – АНАТОЛЯ ЮРИНЯКА

Ця збірка оповідань та фейлетонів нагадала мені книгу Анатоля Гака — “На двох трибунах”, бо там також надруковано (і також непропорційно) оповідання і фейлетони, причому останні фейлетони займають лише якусь п'яту або й шосту частину книги. Тепер це саме бачимо в книзі Анатоля Юрініяка. Та коли придивимось пильніше, то побачимо, що авторове розуміння фейлетона — як жанру публіцистичного, з тематикою громадсько-політичною. А тим часом, з нашого погляду, це неправильно, бо основне в означенні жанру *не тематика, а стиль*. І тому цілий ряд творів збірки, поданих як оповідання, слід заразувати до категорії фейлетона. Наприклад “Недоступна і відважний”, “Камікадзе падає сам”, “Незвичайні події в незвичайному місці”, “Жан з Кобеляк”, ба навіть “Реванш пані Катру”, не кажучи вже про “Оповідання правдивого” — “Книжка”. (До речі, у змісті чомусь не подано фейлетона “Новорічний сон”).

Найсолідніший твір у збірці, безперечно, “Ідеаліст і сноби”. Він і розміром найбільший і найбагатший ідейним змістом. Сам автор приділив найбільшу увагу цьому творові, вмістивши на передтитульній сторінці аж два коротких уступки з “Ідеаліста і снобів”. — мотто до цілої збірки.

Ось уступ із сторінки 82: “Я не думаю, що можна говорити про культуру нашої доби як про стару. Хіба можна говорити про життя — в цілості, всього людства — що воно старе чи молоде? На однім кінці воно старе, на другім — молоде, тут ось умирає, там народжується; в однім кінці бабусі Землі бачимо упадок, в іншому знову — підйом і дозрівання”. А з 84-ої сторінки взято ще більш вимовний уступ: “Нема, не існує в природі правильних, чистих людей, але майже в кожному індивіді є щось правильне і чисте: в одного одне, в іншого — друге, ще в іншого — третє. Отож вибираєте і монтуйте! Імовірно, ви за життя не скомпонуєте, не осягнете цілості ідеалу. Та це й не так важливе: ви — чи кожний інший шукач — житимете оцім процесом вибираування і монтування. Ваша думка матиме кожнотако свіжу поживу. Ви справді житимете не лише біологічним життя”.

Таких міркувань, цікавих і в більшості слушних, у творі “Ідеаліст і сноби” читач стрінє багато. Але самі персонажі надто обчімхані і причесані під “Носіїв ідей”, що послилює безпосередність і ширість мови героїв, бо це мова “речників-рупорів”. Таким є Голка, такий і Фінтік і, хоч уже меншою мірою, Адочка — усі три головні персонажі даного твору. Отже, з погляду суто мистецького, — другорядні, епізодичні персонажі твору. “Ідеаліст”, або “Я”, “Невидіюча красуня”, навіть “Жрець Будди” і довгов'язий

Макс — більше “на місці”, більше відчутні як живі, не надумані учасники дійства.

Центральне місце в творі посідає Фінтікове “Посланіє Ідеалістові та його нащадкам”. Власне у цім “Посланні” головний організатор усіх витівок “Товарицької культури” Гордій Фінтік дав свою (очевидно й авторову) відповідь на кардинальне питання: “Де знайти правильних, чистих людей для реалізації правильних, світлих ідей?” Подаємо тут Фінтікову відповідь, цитуючи: “І я вам тепер відповім: в мозаїці! В життєлюбному шукальництві! Хіба не цікаво, наприклад, у найпаскуднішому — на перший погляд — типі “підстерегти” раптове “Сяйво Божої подоби? Або в безнадійно-сірому, тошнотворно тупому, обмеженому типі “відкопати”, знову ж таки, якусь ще не рушену, глибоко в тварі біологічного життя замулену, проте неповторно індивідуальну здібність...”

Цікаве своїм ідейним задумом і його мистецькою реалізацією оповідання під назвою: “Наука життя”. На відміну від інших оповідань збірки, “Наука життя” вельми майстерно побудоване і міцно тримається особою героя Івана Івановича, дарма що він діє мало, а більше “пережовує і переживає” своє “гріхопадіння” на вечірці з народи п'ятдесятиріччя свого таки віку. Щоб яскравіше змалювати головного героя, автор знаходить йому напарника-опонента в особі Панаса Опенька з його “Прикінцевими записами” — хоч вони нібито й належать не йому, а його не названому померлому приятелеві, але Панас Опенько їх оприлюднює на згаданій вечірці. Провідна ідея цих “Прикінцевих записів” — уйнята в останньому їх речені: “Розвивайте замолоду і дух, і тіло! Також бійтесь передчасно вважати себе старим!”

Як рішучий противник “усього тілесного”, “всілякої матерії” і таке інше, — Іван Іванович палко заперечує наведений “заповіт” “Прикінцевих записів”, обстоюючи безсумнівний (на його думку) примат духового первня в житті індивіда й суспільства. Заторкуючи проблему любові і подружнього життя в старому віці, Іван Іванович ось що каже учасникам вечірки: “Я не відкидаю певної рації навіть пізніх шлюбів, десь на межі п'ятого і шостого десятка років. Але було б смішно в цих випадках будувати подружжя на “коханні та зідханні”. Там, де це ніби має місце насправді фальш, удавання, нещира гра; тобто, в суті справи, обман і самообман. А кому це потрібно? — спитаю вас. Подружнє життя — це насамперед повне, абсолютне взаємне довір’я обох сторін, довір’я, що виключає будьяку фальшиву гру.” (стор. 41).

Якщо наш герой на цьому спинився б, то його пізніше “гріхопадіння” не виглядало б таким

скандалним. Та Іван Іванович був таки само-закоханий балакун, а тут якраз траплялась на-года похизуватись своїм красномовством у при-сутності пані Корнелі, щодо якої він демонстра-тивно виявляв свою байдужість — тоді коли всі приявні мужчини танули перед її жіночими ча-рами.

"Любовна пристрасть у віці півсотні років — це або фальшива гра, або дивацтво, хвороба. Я особисто, хвалити Бога, від такої хвороби віль-ний". — Такою ефектною (на його погляд) фра-зою Іван Іванович закінчив свою "протилюбовну тираду".

Оце "задавацтво" і згубило нашого героя. Та про це читач довідається з твору сам.

Проблематика любовно-подружніх взаємин між представниками обох статей наявна в більшості вміщених у збірці творів, але — назагал — по-трактована досить поверхово, бо обмежена (за незначними винятками) цариною модного нині сексу. Сюди належать в першу чергу оповідання: "Реванш пані Катру", "Рая", "Цнотлива безсо-ромниця" і "Тітка Ніля". Лише в трьох опові-даннях, а саме: "Любов-Смерть-Життя", "Кі-нець Падишаха" і "Шкода, що ви не знаєте Ва-лі", — на перший плян виступає не секс, а духо-вість, внутрішнє тяжіння двох індивідів різної статі. До названих вище трьох речей слід ще до-дати зворушливу "Сонату Маленької Королеви".

На цій останній і на новелетці "Любий" хо-чемо трохи зупинитися, бо вони жанрово й стилево становлять осібну позицію авторової творчості. Це — розповідні мініатюри, жанр досить рідко практикований в нашій еміграційній літературі, а ще рідше практикований вдало. Анатоль Юриняк в обох названих мініатюрах дав добірні взірці поетичної мови: — стислої, обтонченої, образово-виразистої і мелодійно-звучної. Ось питата з "Сонати Маленької Королеви", де герой і геройня вже на вичерпанні впертого взаємозмагання: "...Опного дня у гостину до них завітала "місячна Соната". Владно спічила обох змагунів і на-качала себе слухати. Полилися звуки. Співче сяйво місяця затопило кімнату, розсучулисі і ку-дись зникли стіни і стеля. Морен з Ясум попли-ли на хвилях звуків назустріч зоряному небу... Вже чули полих вічності, і душу проймав жаль за грушною землею. Там, ледь-ледь помітні, вору-шилися мікроби-причасті їх земних змагань. Бриніли останні акорди..."

А з цим і прийшов кінець змаганню.

Мініатюра "Любий" лише формально близька жанрово до "Сонати", а внутрішньо цілком інші. Ось місце в якому окреслено образ геройні Неллі, її "любовну позицію" шоло Сема, невлахи-ланти-нера. "Мені так добре. Нічого далі і нічого біль-ше! — говорила щоразу Неллі, помічаючи з його (Сема. П. Ф.) боку любовну нетерплячку. — Плотська любов? Фізична агресія? Це те, що мені найменш до смаку!... — I вслід за цим дзвін-кий, задиркуватий сміх. Сміх, що казав не відити її словам, що закликав, власне, до "агресії", до "мужеської дії".

Увага!

Увага!

АНАТОЛЬ ЮРИНЯК

Камікадзе падає сам

оповідання й фейлетони

184 сторінки, звичайна обкладинка

Ціна 4.00 доляри

Замовляти в адміністрації "Нових Днів"

Можна було передбачати, що кінець-кінцем Сем мусів був "відважитись". І далі цитуємо: 'Сталося зле: наступного дня Сем не побачив Неллі. Була тільки записка, яку Сем спересердя підпалив сірником, не бажаючи мати від Неллі ніяких "реліквій". Проте вогонь сам кінчик записи пощастив. Капнута на цей кінчик рідина. дала змогу виявити одне коротке слово — "Лю-бий". Те, що не могло згоріти'.

А в творі "Осінній шкіц", автор дав чудовий малюнок природи словом, що може стати в при-годі не одному маляреві в його студії. Ось взі-рець:

"Осінь. Тихо падає з кленів та яворів золоте листя. А в повітрі снується павутинням сум. Ідеш стежкою в лісі — тепер далеко видно..." І далі: "Стаєш, спиняєшся. А поруч — клен задуманий. І падає безсило жовтий лист. Один при одному лягають — жовті, золоті. І золотіс-мерехтит в очах сонно-задумана даль." А в фіналі (циого твору) автор неначе вкарбовує під своїм "малюн-ком осені" філософічного змісту слова: "Ще тільки поети і закохані здатні сприймати красу весняного щебету-туку, іскристого буячня літа і солодкий туги біль златокосої осені. Осені піз-ніх тихих жалів. Вибачливого перегляду й під-сумку з теплою ласкою до ближнього в очах."

Представляти тут автора збірки було б зайвим. Він як у літературних, так і в читацьких колах добре відомий своїми багатма публікаціями — книгами, журнальними та газетними статтями-рецензіями та нарисами. Тут лише сліп було згадати його останню капітальну працю "На літературно-мистецькі та суспільно-національні теми", видану п'ятою року книгою (318 сторінок), під назвою "Критичним первом". Це є дійсно значний вклад в українську літературу.

З формального боку до розгляду чачої збірки "Камікадзе падає сам" сліп додати: Розмір кни-ги — було 184 палів, стор. — 184. Загальне чисто по-зицій 27. Видано під кінець 1973 р. в Лос Анджелесі, в друкарні Аскольда і Лідії Ємець, "Бату-рин". Ціна — 4 доляри.

НЕ ЗАБУДЬТЕ

ВІДНОВИТИ

ПЕРЕДПЛАТУ

СВОЄЧАСНО!

Обережно – куховар іде . . .

Він, як вітрогон, вихрився по всіх щілинах таборових республік. Часом на короткий час осідав за ділівською брамою і крутився, як кизяк в ополонці. Він когось шукав...

Коли ж його течка завагітніла картотекою житих людей, він перестрибнув (літаком) океан і приземлився в Брукліні та оселився в північній А.Л.У. (В перекладі — Смерть Всім Українцям). Тут у темряві й народилася місія України — кухня зловонних страв, якою подобіє отруєнню. І він став кулінаром ерзацних виробів.

Ви вже догадуєтесь, про кого тут мовиться? Ще б пак! Кожному відомо, що власником патента цієї кухні є горезвісний Валляй-тін Кузнец. Він майстерно штампуює улюблені страви: деревляй по-московському, антре-кот по-рязанському, біфштекс по-німецькому. А кому смакує, то й голубців з маком підкине. А яка в нього проправа! а оздоба! Робота, можна сказати, ювелірна.

Нешодавно він змайстрував незапажне рапіро з чотирьох страв: перша страва з 13 письменників, друга — з 12 науковців, третя — з 7 політичних підчів. На лесерт попав "Своболу", "Нові Дні" і "Енциклопедію Українознавства". Все це він перемішав "варежкою" (стаж її 40 років), зарум'янів, підцуяків і вивалив на ринок. Мовляв, "навалісь у каво деньгі завелісь!"

Реалізацію страв куховар доручив своєму офіціантові (офіційний представник), Лаврентію Лиримордовичу. І хоч асортимент його страв був, як кажуть, "У лядьки Якова — точану всякача" — ярмаюковий день не влався. Тут я за браком часу трохи скрочусь. Але інтер'ю куховара з Лаврентієм передам з магнетофонної стрічки:

— Ну, як базарювалось? Які справи найпопитливіші?

— Діло — бляха! Люди від вадива відвітуються і кажуть — не свіже й підозріло смердить.

— А що за люди? Може, ви не туди зайшли?

— Обійшов усі шинки. Гадалось, що кожна людина напідпитку накинеться на якусь страву і я спорожню свій лантух. А вийшло он як!

— Ви не натякайте, а говоріть діло.

— Тоді слухайте, було ось як: заходжу в шинок — людей повно-повнісінько. Усі напідпитку: одні співають "А там на тім боці...", інші чортихаються, бо не можуть розібратися в українській політиці. дехто куняє, ще інші в пінакель ріжуть. Для бізнесу — це копальня золота. Не встиг я розставити страви, як почалась дискусія.

— Для чого це, — питав один, — ви приперли сюди ці помії?

— Пане, — відповідаю, — це ж найкращі страви нашого асортименту.

— Зм'ясорубити стільки письменників разом з іхнім головою, редакторів, політиків — і це ваша найкраща страва? А про Брежнєва, Громикала чи ще якусь холеру ви забули? Бо це не ваша страва. Га?

НОВА УПРАВА УВАН

Восьмого грудня 1974 року в Нью-Йорку відбулася конференція дійсних членів Української вільної академії наук (УВАН) у США. Після звітів попередньої управи про фінансовий стан, і працю музею-архіву та бібліотеки УВАН обрано нову управу в такому складі: проф. Ол. Оглоблин — президент, проф. Ів. Фізер і проф. О. Біланюк — віце-президенти, проф. В. Омельченко — учений секретар і директор музею-архіву, проф. І. Замша — секретар управи. Члени управи — проф. О. Архімович, маestro Я. Гніздовський, проф. Вс. Голубничий, проф. Т. Гунчак, проф. Б. Винар, проф. М. Зайців, проф. І. Коропецький, проф. Гр. Костюк, проф. Шечельоц і проф. Ігор Шевченко. До контрольної комісії обрані: проф. О. Федишин — голова, проф. Мих. Воскобійник, маestro Йосип Гірняк і редактор Іван Світ — члени.

А один підійшов упритул, схопив мене за гудзик і каже:

— Знаєте що товаришу (так і сказав — товаришу), якщо ви хочете зшаткувати Енциклопедію українознавства, виштовхнути з університетів наших професорів, яких у нас так мало, краще буде, коли ви заберете свої помії та виллете на голову тому, хто їх заквасив. Ще мій дід говорив, — як не коваль, то й рук не погань.

— Не маєте рації, бо страви зготував коваль.

— Якщо коваль, то чому ж він не йде до кузні клепати залізо?

Справа повертається не в нашу користь і я вирішив евакюуватися, і вже біля порога хтось навздогін кинув:

— А за нашого Митрополита треба було йому макітру пофіксувати.

— Отаке мені було за ваші страви.

— Я ж вам тлумачив, що в Америці без реклами й золото не продається.

— Чому ж? Три кводри вторгував. А в такій ситуації яка в черта реклами!

— Що ж тепер думаете робити з фабрикатом?

— Один вихід — продати Янкелеві для оселедців. Я вже питав — платить по два центи за фунт.

— Якщо ви не здатні продати найсмачніші страви, то що ж я маю робити?

— Іти на велфер.

— Що?! Фаєр, фаєр без компенсейшен...

На цьому слові в магнетофоні щось затріщало, креснула іскра — і стоп.

Ви вже догадались — стрічка згоріла.

Не знаю, в який бік повернеться бізнес, бо інфляція й перепродукція страв накрила кухню Місії мокрим рядном.

Скидається на те, що розпочнеться колекта на похорон і панаходу. А видатків не передрахувати: свічки, ладан, вінки, погребовий та ін. Тут уже грішно відмовити усопшій, і я перший декларую на поминки цілий нікель.

Ол. ТЕРПКИЙ

Матеріали Конгресу української вільної політичної думки

Політичні середовища УРДП, ОУНз і УНДО зайніціювали 1971 року підготову до скликання Конгресу української вільної політичної думки та створили Тимчасовий секретаріят, що його очолює д-р Атанас Фіголь. Тимчасовий секретаріят для популяризації ідеї Конгресу почав відштовувати студійні семінари в Мюнхені, Нью-Йорку, Філадельфії, Чікаго, Торонто, Ньюарку, Лондоні та інших містах Німеччини, США, Канади та Англії. Доповідачами на семінарах були представники різних політичних течій — кваторіковані дослідники життя в Радянському Союзі.

Потребу Конгресу д-р Фіголь схарактеризував на початку так: "У першу чергу йдеться про те, щоб прочистити терен, упорядкувати й визначити позиції, усвідомити думку, привернути атмосферу довір'я і взаємної пошан, отже створити передумови для успішної інтеграції або хоча б для самозрозумілої співдії всіх українських політичних сил у рамках одної загальної української системи. В даній ситуації це передумова постійної ефективної допомоги Україні".

Прочитані доповіді й дискусії на цих семінарах друкуються в збірниках серіями "А" і "Б". З серії "А" видано три збірники, а з серії "Б" нещодавно вийшов перший збірник у видавництві "Українських вістей" в Новім Ульмі, Німеччина.

Збірник ч. 1 з серії "Б" вмістив доповіді Ра-силя Ів. Гришка, Федора С. Гаєнка, Михайла Добрянського та репортаж Івана Корнійчука про доповідь Андрія Білинського. Першою статтею збірника є доповідь Василя Гришка: "Хто винен і що робити? Старі питання в новій дійсності України й еміграції сьогодні".

Ось деякі думки В. Гришка: "Головне, що маємо тут на увазі під назвою "революція національно-політичної свідомості", — це піднесення національної свідомості мас на рівень політичної активності в змаганні за конкретні національні цілі, починаючи від змагання наразі бодай за самі елементарні національні цілі в формально-легальних формах". "...Ідеться передусім про готовість і здатність до дій в розумінні конкретного змагання за конкретні інтереси наразі в тих формально-легальних рамках, у яких уже йде змагання сотень чи й тисяч окремих підсоветських громадян, а мало це бути змагання мільйонових мас".

Щоб на Україні прийшло до якихось змін, автор пропонує таке:

"Від чого треба починати й без чого ледве чи можна говорити нині про українську національну революцію в її широко вживаному в нас на еміграції розумінні, — це ось що: українську національну революцію спершу треба провести в умах і серцях, уже свідомих своєї національності

українців, щоб вони стали справді готові й здібні боротися за українські національні ідеали, як ідеали свого власного життя."

Федір Гаєнко у своїй статті під назвою "Суперечності радянського суспільства" змалював картину життя й тієї несправедливості, що тяжить над громадянами Радянського Союзу. Самі назви підрозділів статті вже дають картину порушеної теми: "Визначення суперечності", "Основна суперечність радянського суспільства", "Класи і класові суперечності", "Партійно-бюрократична еліта", "Проблема бідності і безробіття в Радянському Союзі", "Чи є в Радянському Союзі експлуатація праці?", "Національні сусперечності", "Вимога демократизації".

"Номенклатура — інструмент кадрової політики КПРС" Бориса Левицького доповнює інформації, подані в статті Ф. Гаєнка.

Михайло Добрянський в дечому розвиває думки В. Гришка своєю статтею "Русифіаторська політика КПРС у сучасній Україні", показуючи, як у добу, коли навіть відсталі народи Африки підносять свою мову, в Радянському Союзі, заходами уряду в Москві ста мільйонам людей, а в тому майже 50 мільйонам українців, відбирається рідна мова різними указами, підступами та шантажем.

Андрій Білинський у багатьох своїх статтях висловлював думки, як еміграція та українці в Україні можуть допомогти собі в збереженні себе як нації. У статті, якою закінчується збірник, — "Чи можлива українська реальна політика?" він підсумував їх. З його думками більшість присутніх не погодилася. У дискусії брали участь (їх думки подано в збірнику): Богдан Кордюк, Фелікс Кордуба, Маркіян Заяць, Іван Майстренко, Дмитро Андрієвський, К. Богайчук, Федір Гаєнко, Василь Ів. Гришко, Ірина Козак, Іван Марчук, Олександер Май та Микола Герус.

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК — КНИЖКА
ОЛЬГИ КОСАЧ-КРИВИНЮК

"ЛЕСЯ УКРАЇНКА. ХРОНОЛОГІЯ
ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТИ"

Видання Української Вільної Академії Наук
у США, 927 сторінок, 33 ілюстрації.

Книжка великого формату у гарній оправі
роботи Петра Холодного. — Ціна 20 дол.

Купуйте в українських книгарнях

або замовляйте в Академії:

Ukrainian Academy
206 West 100 St., New York, N.Y. 10023, USA

Нове джерело до української богословської науки

Д-р Павло Сечиця: "Світильник істини", джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові. Частина перша. До друку підготували о. радник Володимир Жолкевич, ред. Юліян Бескид і мгр. Ярослав Чумак. Видання Українського католицького університету ім. св. Клиmentа. Накладом стипендітів Богословської Академії. Торонто-Чікаго, 1973.

Так звучить повна назва документальної праці, 720 сторінок друку, великого формату, гарно обформленої книги в твердій оправі, обкладинка Мирона Левицького.

Не надто багато виходить тепер у нас таких праць, тому треба окремо привітати, хоч короткою нотаткою появу "Світильника істини" д-ра П. Сеници.

Тепер уже не треба доводити, що народ без своєї високо розвиненої науки мусить служити тим, що від нього розумінші, духовно могутніші або принаймні краще організовані у всіх ділянках свого життя.

Не інакше і з церквою кожного народу. Сама церква — без своєї богословської науки, без своїх власних духовних провідників буде дуже слабка і навряд чи зможе довго втриматися при житті.

Українські церкви — як католицька, так і православна — мали свої високі богословські школи, свою богословську науку, мали своїх духовних провідників і тому витримували всі ворожі удари, проіснували самі до наших днів, рятували "у злу годину" наш народ від національної загибелі.

У вільному світі маємо вже поважне число наших науковців, маємо свої високі школи або окремі українські катедри при університетах; маємо й богословські високі школи, але всі вони, на жаль, ще не стоять на висоті своїх завдань, зокрема тепер, коли йде вирішальний змаг з атеїзмом, з науковим матеріалізмом і... національною та релігійною байдужністю.

"Світильник істини" — це поважна книга, в якій зібрано велику кількість джерельного матеріалу про працю Української католицької богословської академії у Львові, єдиної української високої школи на західно-українських землях між двома світовими війнами, яка (академія) проіснувала тільки три свої п'ятирічні цензури, з дворічною перервою, в рр. 1928-1944, яка проробила велику наукову і виховно-релігійну працю та може послужити взором, як таку школу організувати. Книга ця стане також першоджерелом для написання повноцінної історії самої Академії, яку більшовики брутально знишили, як також і для написання історії нашої науки в Галичині того часу.

Свою працю д-р П. Сениця присвятив засновникам і меценатам цієї Академії — Митрополитові Андрієві Шептицькому та організаторові й ректорові, теперішньому Кардиналові і Верховному Архієпископові Йосифу Сліпому та всім професорам і друзям-студентам, що живуть, і тим, що відійшли у вічність.

Передмову до цієї книги написав о. митрат Василь Лаба, один із тодішніх найактивніших професорів цієї Академії. При кінці книги подано коротке резюме українською, англійською, французькою, італійською та німецькою мовами, а також індекс імен (на 20 сторінок друку), що значно підносить вартість цього видання.

У змісті маємо зібраний матеріал про історію Богословської Академії, її статут та схему організації, детальна навчальна програма, імена всіх викладачів-професорів і списки їхніх друкованих праць. Короткі життєписи засновника Академії, її ректора та всіх професорів — це цінна метрика для нашого наукового світу. А далі подані матеріали про наукові семінари, про бібліотеку, музеї і всі будівлі Академії. Список усіх студентів і студентських організацій, програми наукових з'їздів і конференцій, а вкінці великий ілюстративний матеріал доповнюють історію самої Академії.

Коротко кажучи, книга д-ра П. Сеници заслуговує на увагу не тільки наших наукових і громадських діячів.

Авторові, редакційній колегії та видавцям належить велика подяка за такий цінний дарунок.

Андрій КАЧОР

ВИЙШЛА З ДРУКУ
НОВА НАУКОВА ПРАЦЯ

ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА

**"МОВНА ПОЛІТИКА БІЛЬШОВИКІВ
НА УКРАЇНІ В 1950-60 РР."**

В основному ця праця тематично охоплює більшовицьку мовну політику за т. зв. "відлиги", з усіма її зигзагами. Матеріал цієї книжки був друкований у різних наших часописах у вигляді дослідів та статей, а тепер зібраний і розміщений у хронологічній послідовності і через те дає повну "картину" усіх зигзагів московської мовної політики на Україні. Розмір книжки — 215 стор. великого, "академічного" формату. Ціна 5 дол.

Замовляти:

Mrs. A. Krawczuk
26 William St. — Maplewood, N.J. 07040

Шлях підводного човна

Надворі, побіч південно-східнього крила музею Науки й Індустрії в Чікаго, США, стоїть на землі, на підвищенні, німецький підводний човен "У-505". Це пам'ятник, присвячений п'ятдесятьом п'ятьом тисячам американських моряків, що пішли на дно — до непозначеніх могил у морях і океанах під час Другої світової війни. Цей підводний човен відкрито для публіки 1954 року і він є єдиним на весь світ зловленим підводним човном в історії підводного плавання. Його історія така. У серпні 1941 року цей човен спустили на воду. В першій сутиці з своїм ворогом 1942 року він потопив чотири кораблі, а трохи пізніше — ще три. У лютому 1944 року під командою другого з черги капітана вирушив він до побережжя Африки в свою останню подорож. Кількакісичне патрулювання берегів Африки скінчилося тим, що "У-505" натрапив на п'ять американських кораблів-винищувачів та авіоматку. Ця бойова група була завжди разом, її ціллю було нищити підводні човни ворога. Усі спроби німецького капітана завдати шкоди американським кораблям, прорідити їх були безуспішні. Більше того, не підводний човен полював на них. а вони на нього.

Американські кораблі тримали підводний човен своїми бомбами під собою на глибині. Коли батерії, що урухомлювали мотори під водою, майже розрядилися, він виплив на поверхню, на глибину перескопа. Але знову посипалися глибинні міни. На човні погасло світло, зіпсувалася керма. Капітан вирішив, що його човнові прийшов кінець. Наказав негайно, поки ще є хоч трохи енергії в батеріях, виринути наверх, всім залишити човен, щоб після того пустити його на дно океану.

Але й американські моряки не дрімали. Як тільки показалася верхня частина підводного човна на поверхні океану, з кораблів та літаків заговорила мала бортова зброя. Кулі затримали німецьких моряків у човні, а в той час невелика група американських моряків попрямувала до них. Коли стрілянина припинилася, німецькі моряки скоро зникали за бортом свого човна. Г той же час з другої сторони лейтенант з вісімома американськими моряками вже був на їх палубі. Зі своєю здобиччю американці попрямували до Бермудських островів, до яких було майже дві тисячі кілометрів.

Через два дні після захоплення підводного човна та залоги війська союзників висадилися в Нормандії. Для армії в Європі потрібна була зброя, харчі, медикаменти і нові резерви. А на перешкоді нормальному постачанню були німецькі підводні човни.

У зловленому човні, що його німці списали як потонулий, були всі потрібні інформації для американської розвідки. Вони мали перед собою радар, і сонар, і нові, ще незнані німецькі торпеди. А найголовніше вони мали всі книги головно-

ІЗ ГУМОРУ

Чого дитячко хоче

- Іж, синочку, кашу.
- Не хочу.
- То пий молочко.
- Не хочу.
- То хоч штанці підтягни.
- Не хочу.
- А чого ж ти хочеш?
- Женитися.

Іде рибка на дзеркало

Іде якось рибалка берегом річки, такий сумний, що нічого не впіймав. Аж гульк — сидить на березі чолов'яга з дзеркалом у руках і наводить його на воду.

- Що це ти робиш, чоловіче добрий?
- Рибу приманюю та ловлю.
- Як?
- А не скажу... Але тобі можу відкрити таємницю, якщо поставиш могорич.
- Пішли випили, а тоді рибалка до нього.
- Ну, кажи тепер, як це ти ловиш ту рибу на дзеркало?

— А ось так: наводжу дзеркало на воду, риба бачить себе й думає, що то інша риба переクリвляє її, — і тоді сердито кидається на дзеркало. Я в цей час підставляю свого капелюха — і риба падає в нього...

- Та не може бути! Багато ж ти так наловив?
- А це ти вже третій...

**

Довідуючись, що президент УНР в екзилі М. Лівіцький інтенсивно переговорює з Ярославом Стецьком у справі приступлення Державного Центру до... ЗЧ ОУН. ("Лис Микита").

**

Одним з найславніших українських поетів, і то не лише в екзилі, а й на Україні, мусить бути Яр Славутич, якщо Одеський винно-коньячний комбінат випускає на його честь коньяк "Славутич". (За "Лисом Микитою").

командувача німецьких підводних човнів адмірала Деніца з тактики атакування підводних човнів, коди та як їх розшифровувати

Коли закінчилася війна і група чікагських моряків-легіонерів, що брала участь у захопленні човна, довідалася, що його мають здати на брухт, звернулася з проханням до командування морської флоти, щоб воно подарувало цей підводний човен містові Чікаго — для виставлення його як пам'ятника.

Дещо в підводному човні було ушкоджене. Музей звернувся до німецьких підприємств, що виготовляли частини до того човна, щоб вони дали їх музеєві. І всі потрібні частини прийшли, бо німці хотіли, щоб гордість їхньої техніки далі жила — хоча й у музеї США.

Не переїдайте!

Людина прагне жити довго, до глибокої старості зберегти здоров'я, бадьорість. Велика роль у досягненні цієї мети належить харчуванню. Щоправда, слід зауважити: навіть найраціональніше харчування може виявится малоефективним, якщо не додержувати гігієнічного режиму праці і відпочинку, не відмовитися від шкідливих звичак — куріння, зловживання алкоголем.

Відомо, що значна перебудова організму настає приблизно після 45 років. Саме у цей час помітно змінюється діяльність залоз внутрішньої секреції, знижуються окислювальні процеси в органах і тканинах, а разом з тим і потреба в їжі для компенсування витрат організму.

Після 45-50 років з'являються перші провісники старіння: схильність до повноти, зміни в суглубах, хворобливі явища з боку серцево-судинної системи. Частим супутником людини похилого віку є атеросклероза.

Та багатьом ознакам старости можна запобігти, якщо правильно харчуватися.

До хемічного складу їжі входять білки, товщи, углеводи, вітаміни, мінеральні речовини, вода.

Основна роль в харчуванні належить білкам. Вони — "будівельний матеріал" для організму. Добавий рацион людини похилого віку має містити не менш як 100-110 г білка. Найбільше його у таких продуктах, як м'ясо, риба, сир, молоко, яйця, бобові, крупи.

Білки м'яса найкраще засвоюються, якщо їх вживають разом з овочами. Взагалі, найкращим є поєдання білків тваринного та рослинного походження. Наприклад, гречана каша з молоком, сирна запіканка з яйцями.

З продуктів тваринного походження найбільшу цінність для людей похилого віку мають молочні білки, до складу яких входить амінокислота — метіонин. Він забезпечує нормальну роботу печінки, відіграє велику роль в вітамінному обміні, діяльності деяких залоз внутрішньої секреції, запобігає розвиткові атеросклерози.

Небажаними у рационі літніх людей є екстрактивні речовини м'яса, риби, грибів. Вони обтяжують діяльність печінки, сприяють розвиткові погадричних захворювань.

Крім білків, організмові для засвоєння деяких мінеральних солей, вітамінів потрібні товщи. Вони стимулюють окислювальні процеси, поліпшують смак їжі і викликають почуття ситості.

Разом з тим, кількість товщу в рационі людей середнього віку має бути помірною, а похилого — обмеженою. Надмірний вміст товщу в їжі сприяє збільшенню холестерину в крові, отже, виникненню атеросклерози. Норма товщу в добовому

раціоні людини похилого віку — один грам на кілограм ваги.

Певне значення має якісний склад товщі. Доведено, наприклад, що олія має певні переваги перед тваринними товщами у профілактиці атеросклерози.

Углеводи в їжу людини надходять з хлібом, цукром, картоплею, овочами, фруктами та іншими продуктами. Люди похилого віку потребують вітамінів, особливо груп С, В, А, Е. Вони підвищують опірність організму до різних захворювань, запобігають розвиткові атеросклерози, нормалізують діяльність серцево-судинної, нервової систем.

З їжею до організму людини надходять різні мінеральні речовини, солі. Слід зауважити, що надмірне вживання солі шкідливо відбувається на діяльності серця, печінки, нирок, нервової системи.

У меню людей похилого віку обов'язково мають бути молочні страви, особливо молочнокислі продукти (в усякому разі 100-150 грамів свіжого сиру на добу людина повинна з'їсти). З молока ж можна приготувати понад 500 смачних страв.

Український науково-дослідний інститут харчування запропонував новий кисломолочний продукт — ацидофільно-дріжджове молоко. Його особливо рекомендуюмо людям похилого віку, бо воно має добре смакові якості, багате на вітаміни, молочнокислі бактерії, які запобігають розвиткові шкідливих мікробів у кишечнику.

Поряд з молочними продуктами у рационі чільне місце мають займати овочі, фрукти, ягоди, зелень. Саме вони є джерелами вітамінів, мінеральних солей, які сприяють травленню, виводять з організму надлишок холестерини і шкідливих продуктів. Особливо корисні сирі, овочі, фрукти, зелень, а також горіхи, урюк, сушені груші, чорніслив, родзинки. Доведеться значно обмежити вживання сала, печінки, нирок, жирних ковбас, м'ясних і рибних консервів, будженини.

Головне у харчуванні осіб похилого віку — помірність. Систематичне переїдання призводить до сумних наслідків. Обмеження стосується не лише їжі, а й рідини. Загальна добова кількість рідини — близько одного літра: неповна тарілка супу, три-чотири склянки молока, чаю, кави.

До продуктів, які підлягають обмеженню, належать страви з борошна, каши, солодощі. Хліба слід з'їсти не більш як 350-400 грамів на день, краще з борошна грубого помелу. З круп перевагу варто віддавати вівсяній, гречаній.

Час від часу влаштовуйте розвантажувальні дні.

А. СКОРОПОСТИЖНА, лікар
("Радянська Жінка", ч. 12, 1974)

Ч И Т А Ч И П И Ш У Т Ъ

Вельмишановна Редакція!

Вибачте мені за недогляд... висилаю післяплату й передплату на два наступні роки та на пресфонд, а разом 25 дол.

Дуже люблю Ваш журнал, завжди чекаю з приємністю на нього, але все ж відчувається відсутність пок. П. К. Волиняка. Та треба Вам подякувати, що продовжуєте його працю і журнал видаєте на високому літературному і культурному рівні. Честь Вам і слава!

У нас немає багато журналів чи газет без партійної пропаганди, оце, мені здається, єдині "Нові дні", є таким пресовим органом.

Бажаю Вам усім здоров'я та витривалості на нелегкій праці, а ще багато успіхів та читачів-передплатників.

З пошаною до Вас Юлія ГОЛОВАТА

**

За все ми Вам, дорога пані Головата, вельми вдячні. Правда Ваша, що відчувається відсутність П. К. Волиняка. До Вашого відома: дошкульно — та ще й я! — відчувається сама лише присутність на світі тих, чию відсутність ми бачимо з Вами на сторінках "Нових днів" і в щоденній нашій *нелегкій праці*, яка передчасно в могилу звела нашого незабутнього Волиняка. А звела його не тільки безславна відсутня присутність, а й зловорожа постава наших землячків — і заздрісних злопихателів, і пічкурів-мудрагелів, що уявили себе, собі й нам на лихо, геніями — та й сплять непробудним сном на смітниках історії. Більше ТУТ, ніж ТАМ. За ув'язненого Мороза розпинаються, а тих, що не встигли опинитися за гратами, — готові несоленими поїсти. І з заздрості, і з "геніяльної" дурости!

Тож дай нам, Боже, витримати!

З пошаною до Вас і ювілейним привітом

Д. КИСЛИЦЯ

**

Вельмишановні трудівники "Нових днів"!

Пересилаю Вам... як передплату на 1975 рік, а решту на розбудову журналу. Щира Вам дяка від мене і всієї моєї родини, що просвіщаете наш народ чистою українською мовою на чужині — щоб не розгубилися наші люди до часу, коли воскресне Україна свята для українського народу й цілого світу. Ще й цілий світ з нашим братським народом із вдячністю спом'яне про Вас.

З братньою пошаною до Вас А. ЛЯХИН

**

Дорогі Друзі!

Пересилаємо... і т. д.

...О наша бездіяльна, ледача "еліто"! Як ти вміш жерти і спати, спати! "Людина, котра лише догоджує свому стерву, то вона тим не ріжниться від безроги" (Вільям Шекспір). Дурні та гордії ми люди — по всіх шляхах, по всіх усюдах (За Т. Г. Шевченком).

"НОВІ ДНІ", лютий 1975

...У нас багато кандидатів на президента України, лише України немає з ким будувати, немає кому в нас повести український народ правильним шляхом — хоч іди й далі шукай собі провідників серед новочасних варягів на цьому світі.

З дружнім привітом

Г. Пр., Тандербей, Онт.

Не задля того друкуємо частину Вашого листа, наш Друже, що беззастережно погоджуємося з Вами, ні. Ми без вагань визнаємо за Вами право мати й висловлювати власний погляд і навіть осуд. Мали й мають, очевидно, рацію й ті з-поміж нас, що дотримуються трохи іншого погляду: який народ, такі й його провідники. Щось у цьому роді сказав іще й стародавній філософ Платон (про народ і уряд). То визнаймо, що в тому й нашої з Вами вини не бракує, що ми не маємо кращого президента чи віце-президента... Так!

Д. Р.

**

До Редакції і Адміністрації "Нових днів"

...Дуже мене вразило, що в ч. 296, стор. 26 Монреаль називаєте *Монреалем*, якої то назви уживають москалі.

Роман ЗАВИЦЬКИЙ
Філадельфія

Назва цього міста, як відомо, — французька, вимовляється по-французькому — *Монреаль*. в українських авторитетних словниках подається назва цього міста — за французькою вимовою, а що думають і як пишуть москалі, нас те найменше цікавить. Мабуть, дорогий п. Завицький, так Вас вразило написання *Монреаль* тому, що Ви звички бачити в наших виданнях інші форми, хоч вони й не мають виправдання (Монтеял, Монреаль та ін.). Краще б було, коли б нас більше вражали такі хибні написання наших міст, як *Ровно* (зам. Рівне), *Ромни* (зам. Ромен), або наших річок, *Псьол* (зам. Псло), *Ворскла* (зам. Ворскло) та ін.

Д. К.

**

Вельмишановний Дмитре Варламович,

З Новим Роком і Різдвом Христовим!

Якнайсердечніше вітаємо Вас, Вашу родину і всю Вашу Редакцію з великими святами та шlemo побажання всього доброго і щасливого, здійснення Ваших мрій і задумів на майбутнє. "Нові дні" — дуже добре, змістовні. Як і раніше Вам писали звідси, в Європі бачать і визнають культурне зростання журналу, а це заохочує до співпраці добрих авторів, які стояли з певних причин о сторону. Подаю Вам адресу кузини пок. Мик. Мик. — З. В., вона з охотою буде Вам дописувати на науково-археологічні теми, про нові відкриття останніх розкопів на Україні тощо.

С. і Т. ВОЛОЩИНЙ
Сарсель

До редакції і видавництва журналу "Нові Дні"

Головному редакторові Д. В. Кислици

Вельмишановні й дорогі Редактори й Видавці!

Група передплатників і читачів журналу "Нові дні" українців, що живуть у Фортлодерделі, Голлівуді й Маямі та їх околицях, Фльоріда, влаштували зустріч, щоб відзначити 25-ліття журналу "Нові дні".

З цієї нагоди вітаємо Вас і висловлюємо щиру подяку за Вашу безкорисливу невтомну працю в продовженні видавання журналу "Нові дні". Бажаємо Вам сил, енергії й дальших успіхів та перемог на фронті вільного українського друкованого слова.

До цього привіту додаємо чек на дві річні передплати новоприєднаних передплатників \$13.50.

Ваші передплатники й читачі в південній Фльоріді.

З доручення зборів

Олекса Мельниченко

Голлівуд, Фльоріда, США

27-го січня 1975 р.

ВЕСІЛЬНА РАДІСТЬ

Родинна радість буває часто, але найбільша вона тоді, коли батьки дочекаються одруження своїх дітей. Цієї радості дочекалась і родина Миколи Іщенка. 23 листопада 1974 р. у церкві Св. Володимира, Садбері, відбувся церковний шлюб їхньої доньки Сандри з Дональдом О'Браєном, яких повінчав прот. Д. Свириденко.

Церква була заповнена родичами, кумами і приятелями навіть із таких віддалених міст, як Лондон, Торонто, Су Сент Марі та ін.

Молоду пару привітав у церковній залі голова церковної громади п. Олексій Макаренко, а поблагословив усіх братися до смачних страв о. прот. Д. Свириденко.

Страви на обід готували жінки з відділу Союзу українок Канади під керівництвом голови відділу Марії Макаренко. По обіді щедро обдарували молодих, а потім — музика, танці, веселоці, тости.

Наступного дня, в неділю 24. 11. 1974 р., після богослуження, були поправини. Зібралося чимало гостей у церковній залі. Знову тости, побажання, спогади, пісні та збірка на добре цілі. Обійшла тарілка гостей і наповнилась грішми. Зібрали 114.00 дол., котрі розділили так: на потреби церкви — 80.00 дол.; на часопис "Вісник" — 17.00 дол.; на "Нові дні" — 17.00 дол.

Сердечне спасибі всім, хто турбується не тільки про себе, а й потреби церкви та преси. Хай Господь обдарує їх Своєю ласкою, а новоодруженим, Сандрі і Дональдові, многих літ щасливого життя! Батькам — дочекатись втіхи від внуків.

о. Д. С.

У 65-річчя кольпортера Аделіїди С. Криволапа

Коли говорити про людей, які в Австралії вкладають багато праці в розповсюдження рідного друкованого слова — книжок, журналів, газет, то наш кольпортер Сергій Криволап належить до найактивніших. Організовуючи вже протягом 17 років, за дорученням Української центральної шкільної ради, двомісячники української книжки та преси, мені довелося пізнати багатьох кольпортерів, власників книгодрукарень, книгарень та книголюбів, що завжди відгукувалися на наш заклик і багато допомагали. З приємністю стверджую, що серед тих людей з добрим українським серцем завжди був і наш п. Сергій Криволап, кольпортер з Аделіїди.

Пишучи колись приватного листа, поет і науковець д-р Ігор Качуровський писав, що є три категорії замовців книжок: одні дістають і ніколи не розраховуються, другі розраховуються з великим запізненням, а треті — відразу по реалізації книжок. Більше того, д-р Качуровський знайшов ще й четверту категорію людей, які, діставши книжки, розраховуються, хоч ще їх і не продали. І це значною мірою — про нашого ювілята С. Криволапа: одержавши книжки, вже за місяць-два шле розрахунок.

Тож під час двомісячників української книжки та преси в Австралії, які відбуваються щороку в липні-серпні, пан Криволап завжди займає одно з перших місць серед 15-16 осіб найкращих, що розповсюдили на 100 й більше долярів. Для доказу можна згадати, що в 1972 році Сергій Криволап здобув третє місце, розповсюдивши за два місяці на 281 долар, у 1973-му — на 285 (знову мав третє місце), а минулого, 1974-го року, здобув 4-те, розповсюдивши на 268 доларів.

Усім відомо вже, що легше видати друком книжку, ніж її розповсюдити. На щастя, в Австралії ми маємо ще цілий загін людей з добрим патріотичним серцем і енергією, які не дають завмирати українському друкованому слову. А серед тих численних видань, що пан Криволап розповсюджує, поважне місце займає і популярний та цікавий журнал "Нові дні", представником якого на Австралію і є Сергій Криволап.

З нагоди його 65-ліття шлемо йому щире і заслужене привітання та побажання, щоб він і далі міцно тримався і провадив далі це дуже клопітне, малоприбуткове, але зате яке ж у наших умовах корисне діло!

Тож бажаємо йому найкращих успіхів з нагоди його 65-ліття та з нагоди 25-ліття існування журналу "Нові дні", який багатьом припав до сердця.

Дмитро ЧУБ

М. Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ; критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

В ПЕРШУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ СВ. П. ДМИТРА СУХОДОЛЬСЬКОГО

24-го січня минув рік, як відійшов у вічність св. п. сотник Дмитро Суходольський. 26-го січня було відправлено панахиду отцями Д. Фотієм та Ю. Ференцівем в катедрі св. Володимира в Торонто, після чого в домі вдови пані Ольги Суходольської відбувся поминальний обід. Зійшлося чимало приятелів та добрих знайомих помянути покійного не злим тихим словом. Не забули і про нашу пресу. Пан Петро Ященко започаткував і перевів збірку, яка принесла \$20.00, розділивши по \$10.00 на журнал "Нові Дні" та православний "Вісник".

Щира подяка жертводавцям, а покійному царству небесне.

B. МАКСИМ

(Закінчення з 2 ст. обкладинки)

Дмитро Николенко, Форт Ловдердейл, США	2.00
А. Дейнека, Ціцеро, США	2.00
Марія Білоа, Річмонд Гілл, США	1.50
Іван Обриньба, Менсфільд, США	1.50
А. Сохатський, Парма, США	1.50
Ярослав Клім, Бронкс, США	1.50
М. Дзюбенківна, Англія	англ. ф. 3.25
С. Синявський, Англія	англ. ф. 3.25
Пан П. Ященко з Торонто передав для "Н. Д." з переведеної збірки на поминальному обіді в річницю смерті св. п. Дмитра Суходольського	10.00
Пані Е. Літвінова з Торонто передала свою коляду для "Н. Д."	10.00
На 25-ий ювілей "Нових Днів" надійшли дари від:	
Пана Василя Деміденка, Mississaga, Канада	\$1,000.00
Пана Миколи Котульського, Торонто, Канада	4.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

А. Бондаренко, Англія	4
Ніна Данильців, Канада	1
О. Мельниченко, США	1
Люба Марголін-Гансен, США	1
Марія Білоус, Канада	1
Віра Павлюк, Канада	1

Всім широко дякуємо за підтримку і привіти.

Редакція і адмін. "Нових Днів"

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

БІБЛІЯ — старого і нового заповіту за перекладом св. п. Митрополита Іларіона. Добра тверда обкладинка — ціна \$20.00, тверда обкладинка — \$15.00.

Митр. Іларіон — МОЇ ПРОПОВІДІ — ціна \$5.00

НОВИЙ ЗАПОВІТ — книга псалмів, кишеневий розмір — ціна \$3.00

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК

Андрусишина — 1163 стор.
добра тверда обкладинка, ціна \$20.00

Замовляти в адміністрації "Нових Днів".

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

Іван Бережний

УКРАЇНСЬКА МОВА

Початкова граматика української мови ч. 1 Ціна \$ 1.50
Цей підручник задовільнить потреби III-ї і IV-ої клас наших приватних шкіл.

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 1

Фонетика й морфологія Сьоме видання Ціна \$ 3.00

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 2

Синтакса Третє видання Ціна \$ 2.50

Замовляти в "Нових днях".

Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

POSTAGE PAID AT TORONTO

Second Class Mail Registration

Number 1668

If not delivered please return to:

NOWI DN!

23 Northcliffe Blvd.

TORONTO, ONT., CANADA

M6H 3H1

УКРАЇНСЬКА КНИГА В ТОРОНТО
оґолошує **ВЕЛИКИЙ ВИПРОДАЖ КНИЖКОК** з 1-го лютого 1975 р.
Під час випродажу даемо 10% знижки на всі книжки та пластинки,
які маємо у нашій крамниці. Заходьте й пишіть до нашої крамниці.

	стара ціна	нова ціна
М. Боровик. УКРАЇНСЬКИЙ РАДЯНСЬКИЙ КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ. "Музична Україна", Київ 1968, стор. 101.	\$0.80	0.40
ЗА ДУМОЮ ДУМА. Пісні та романси композиторів 19 ст. на слова Т. Г. Шевченка. "Музична Україна", Київ 1967, стор. 66. До збірки увійшли такі пісні: Якби мені черевички, Не женися на баатій, Як маю я журитися, Тяжко, важко в світі жити та інші.	1.25	0.60
ІГРИ ТА ПІСНІ. З серії "Українська народна творчість". Вид. АН УРСР, Київ 1963, ст. 670. Відповідальний редактор М. Рильський. До збірки увійшли такі Веснянки та гайвки, Риндулівки, Русальні та царинні пісні, Петрівочні пісні, Косарські та гребецькі пісні, Купальські пісні	2.50	1.25
М. Коляда. П'ЯТЬ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ. В сбробці для голосу з фортепіано, "Мистецтво", Київ 1965, стор. 47. До збірки увійшли такі пісні: Ой на гору козак воду носить, Ой oddала мене мати, Зажурився чумачина та інші.	0.85	0.40
КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ. З серії "Українська народна творчість", "Наукова Думка", Київ 1965, стор. 806. До збірки увійшли такі колядки: Господарю та його родині, господині, парубкові, дівчині, поколяді та поздоровлення (віншівки), дитячі щедрики, колядки та засівалки	3.25	1.60
Кошиць О. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ ДЛЯ ХОРУ. Вип. 2. "Музична Україна", Київ 1967, стор. 76. До збірки увійшли такі пісні: Марусенько серденъко, Дала мені мати корову та інші	1.65	0.80
Кошиць О. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ ДЛЯ МІШАНОГО ХОРУ. "Мистецтво", Київ 1965, стор. 117	1.95	0.95
НА КРИЛАХ ПІСНІ. Пісенник. "Мистецтво". Київ 1966, стор. 288	1.45	0.70
Носоз Л. МУЗИЧНА САМОДІЯЛЬНІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ (1917-1967), "Музична Україна", Київ 1968, стор. 175	1.35	0.65
ПІСНІ ТА РОМАНСИ. Для високого голосу в супроводі інструментального тріо. Випуск I. "Музична Україна", Київ 1967, стор. 66	1.75	0.85
УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ. Пісні супспільно-побутові. "Музична Україна", Київ 1967, стор. 669	1.95	0.95

Пишіть за списками книжок і пластинок.

Замовлення більше \$15.00 крамниця оплачує за пересилку. Пошта за одну пластинку в Канаді 50¢, за кожну додаткову 20¢. В США 75¢, а за кожну додаткову — 25¢.

В Онтеріо просимо додавати 7% сейл текс.

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату. Слід вказувати ім'я автора та називу книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928